

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

**Jyväskylän Työväenyhdistyksen Nuorten Kotkien kerho-
ohjaajien
perehdyttämisopas**

Sirpa Pietikäinen

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

Arvioitavaksi jättämisaika 12/2015

www.humak.fi

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Sirpa Pietikäinen	Sivumäärä 41 ja 15 liitesivua
Työn nimi Jyväskylän Työväenyhdistyksen Nuorten Kotkien kerho-ohjaajien perehdyttämisosas	
Ohjaava(t) opettaja(t) Kimmo Lind	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Jyväskylän Työväenyhdistyksen Nuoret Kotkat, Kati Sainio	
Tiivistelmä <p>Tässä toiminnallisessa opinnäytetyössä on tehty perehdyttämisosas Jyväskylän Työväenyhdistyksen (JTY:n) Nuorten Kotkien kerho-ohjaajille. Osas edistää yhdistystä järjestämään laadukkaampaa vapaa-ajan toimintaa lapsille. Opinnäytetyön tilaaja on Jyväskylän Työväenyhdistyksen (JTY:n) Nuoret Kotkat.</p> <p>Tietoperustassa on keskitytty vapaaehtoistyöhön ja osallisuuteen, jotka ovat kotkatoiminnan peruspilariteita. Vapaaehtoistyötä on tarkasteltu laadukkaasti järjestetyn vapaaehtoistyön elementtien kautta. Osallisuudessa on käsitelty osallisuuden edistämistä ja ryhmässä työskentelyä.</p> <p>Aineistoa on kerätty haastattelemalla JTY:n Nuorten Kotkien järjestöohjaajaa ja kerho-ohjaajia. Kerho-ohjaaja koulutuksen sisällöstä on tehty sähköpostikysely Keski-Suomen Nuoret Kotkat piirihallituksen jäsenille. Lisäksi perehdyttämisosoppaan sisällön tekemisessä on käytetty omaa kokemusperäistä tietoa, jonka olen saanut 10 vuoden aikana Nuorten Kotkien vapaaehtoisena kerho-ohjaajana ja Nuorten Kotkien järjestöohjaajan äitiysloman sijaisuuksien aikana.</p> <p>Opinnäytetyötä pystyvät hyödyntämään tahot, jotka järjestävät vapaaehtoistoimintaa tai lasten kerhotoimintaa. Tämän opinnäytetyön produktio-osa on tarkoitettu JTY:n Nuorten Kotkien käyttöön, mutta tämä sopii myös muille Nuorten Kotkien yhdistyksille. Tietoperusta sopii sellaisenaan koko Kotkaliikkeen käyttöön. Sen lisäksi tietoperustasta hyötyvät kaikki, jotka järjestävät vapaaehtoistyötä tai ohjaavat lasten ryhmiä. Nuoriso- ja järjestötyön toimialaan tämä opinnäytetyö sopii, koska sillä on yhteisöllisiä ja aktiiviseen kansalaisuuteen kasvattavia vaikutuksia.</p>	
Asiasanat osallisuus, vapaaehtoistoiminta, kerhotoiminta, Nuoret Kotkat	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
The Bachelor Programme of Civic Activity and Youth Work

ABSTRACT

Author Sirpa Pietikäinen	Number of Pages 41 and 16 att. pages
Title Familiarization of the Jyväskylä Workers' Association Young Eagles club leaders	
Supervisor(s) Kimmo Lind	
Subscriber and/or Mentor Jyväskylä Workers' Association Young Eagles , Kati Sainio	
Abstract <p>This functional thesis is familiarization of the Jyväskylä Workers' Association (JTY's) Young Eagles club leaders and carried out productions to be transferred into the club-instructor training. Guide and training to promote the association to organize a better quality of leisure activities, the children. The study was commissioned Jyväskylä Workers' Association: Young Eagles (JTY s).</p> <p>The material has been collected by interviewing JTY's Young Eagles organization leaders and club leaders. Club director content of the training is made of e-mail inquiry Central Finland's Young Eagles circuit board members. In addition, the orientation guide empirical information on the contents of the award have been used.</p> <p>This thesis will be able to make use of bodies that organize voluntary activities or the kids' club activities. This thesis productions-JTY section is intended for use by young eagles, but it is also suitable for other young eagles associations. In addition to the data base for the benefit of all those who organize volunteer work or direct-outs groups of kids. Youth and the organization of work remit of this thesis is ideal because it is a community, and increasing active citizenship effects.</p>	
Keywords complicity, volunteer work, club activit, Nuoret Kotkat.	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET, AIHEEN RAJAUS JA MERKITYS	6
2.1 Opinnäytetyön tilaaja	6
2.2 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja aiheen rajaus	7
3 LAADUKKAASTI JÄRJESTETTY VAPAAEHTOISTOIMINTA	8
3.1 Vapaaehtoistyön määritelmä, erilaiset muodot ja laadun määritelmä	8
3.2 Vapaaehtoistyön resurssit ja tehtävät	10
3.3 Vapaaehtoistyöntekijän perehdyttäminen ja peruskoulutus	12
3.4 Vapaaehtoisten ohjaus, työnohjaus ja huomioiminen	13
3.5 Seuranta ja arviointi	15
4 OSALLISUUS JA OSALLISTAMISMENETELMÄT	15
4.1 Osallistuminen ja osallisuus – käsitteen määrittely	16
4.2 Osallisuuden edistäminen	18
4.3 Ryhmässä työskentely ja oppimistyyli	19
4.4 Osallistavat menetelmät ryhmän toiminnassa ja kerho-ohjauksessa	21
5 PRODUKTIN TIEDONHANKINTAMENETELMÄT	25
5.1 Järjestöohjaajan haastattelu	25
5.2 Kerho-ohjaajien haastattelut	28
5.3 Kerho-ohjaajien koulutuksen sisällön sähköpostikysely	31
6 PRODUKTIN VALMISTAMISPROSESSI	33
6.1 Produktin valmistamisen prosessista	33
6.2 Produktin jalkauttamissuunnitelma	34
7 POHDINTAA JA ARVIOINTIA	35
7.1 Työn tilaajan arviointi	35
7.2 Oma pohdinta	36
LÄHTEET	38
LIITE 1: JÄRJESTÖOHJAAJAN HAASTATTELU	42
LIITE 2: KERHO-OHJAAJIEN HAASTATTELU	49
LIITE 3: SÄHKÖPOSTIKYSELY OHJAAJAKOULUTUKSEN SISÄLLÖSTÄ	51
LIITE 4: OPINNÄYTETYÖN PRODUKTIOSA	52

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni tavoitteena on kehittää Jyväskylän Työväenyhdistyksen (JTY:n) Nuorten Kotkien kerhotoimintaa. Nuoret Kotkat on valtakunnallinen sosialidemokraattisiin arvoihin pohjaava varhaisnuorisjärjestö, joka järjestää monipuolista vapaa-ajan toimintaa lapsille, nuorille ja lapsiperheille. Työelämälähtöisenä kehittämistyönä teen perehdyttämisoppaan kouluikäisten lasten kerho-ohjaajille sekä sen jalkauttamisena suunnittelen ja toteutan myöhemmin kerho-ohjaajakoulutuksen.

Tämän kehittämistyön tarve on lähtenyt siitä, että yhdistys haluaa laajentaa toimintaansa, lisätä jäsenmäärää ja järjestää laadukasta lasten vapaa-ajan toimintaa. Saadaksesen lisää uusia jäseniä yhdistys tarvitsee toimintaan mukaan uusia vapaaehtoisia kerho-ohjaajia ja toimijoita. JTY:n Nuorten Kotkien perehdyttäminen on tapahtunut tähän asti suullisesti. Nyt haluttiin kirjallinen perehdyttämisopas, koska se parantaa kerhon ohjaamisen laatua ja parantaa vapaaehtoistyössä oppimista. Kerho-ohjaajien perehdyttämisopas ja koulutus antavat ohjaajille tietoa, taitoa ja varmuutta kerhon ohjaamiseen, sekä lisäksi ne motivoivat kerho-ohjaajia. Toiminnan laatu nähdään lasten ja nuorten laadukkaana vapaa-ajan toimintana ja laadukkaasti järjestettynä vapaaehtoistyönä.

Tietoperustassa olen käsitellyt laadukkaasti järjestettyä vapaaehtoistoimintaa ja osallisuuden edistämistä, jotka molemmat ovat Nuorten Kotkien toiminnassa peruspilareita. Osallisuuden edistämisessä olen käsitellyt ryhmässä työskentelyä ja oppimistyylejä, jotka ovat kerho-ohjaajan työssä keskeisiä asioita. Syvemmin ja käytännön läheisesti olen käsitellyt osallistavia menetelmiä ryhmän toiminnassa ja kerho-ohjauksessa nimenomaan Nuorten Kotkien kerhotoiminnassa. Aineistoa olen kerännyt perehdyttämisoppaan tekemiseksi haastattelemalla JTY:n järjestöohjaajaa, joka johtaa kerhotoimintaa ja JTY:n kerho-ohjaajia. Tulevasta kerho-ohjaajakoulutuksen sisällöstä olen tehnyt kyselyn Keski-Suomen Nuoret Kotkat piirihallituksen jäsenille.

2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET, AIHEEN RAJAUS JA MERKITYS

Tässä luvussa esittelen ensin opinnäytetyön tilaajan Jyväskylän Työväenyhdistyksen (JTY:n) Nuoret Kotkat ja sen jälkeen käsittelen tässä luvussa opinnäytetyön tavoitteet ja merkityksen.

2.1 Opinnäytetyön tilaaja

Opinnäytetyön tilaaja on Jyväskylän Työväenyhdistyksen (JTY:n) Nuoret Kotkat, joka järjestää monipuolista vapaa-ajan toimintaa lapsille, nuorille ja lapsiperheille Jyväskylässä. Nuoret Kotkat on valtakunnallinen sosialidemokraattisiin arvoihin pohjaava varhaisnuorisjärjestö, joka on perustettu 1943. Nuorten Kotkien Keskusliittoon kuuluu 14 piirijärjestöä. Jyväskylän Työväenyhdistyksen Nuoret Kotkat kuuluu Keski-Suomen Nuoret Kotkat Piirijärjestö ry:seen. Jyväskylän Työväenyhdistyksen (JTY:n) Nuoret Kotkat järjestää kerhoja, retkiä, leirejä ja tapahtumia. Kerhotoiminta on suunnattu pääasiassa alakouluikäisille lapsille, 6-12 vuotiaille. Toimintaan kuuluu myös lasten oikeuksien puolustaminen päätöksenteossa ja julkisessa keskustelussa. (Jyväskylän Työväenyhdistys ry, 2015.)

Nuoret Kotkat järjestää monipuolista toimintaa ympäri Suomea. Suurin osa toiminnasta on paikallisella tasolla, mutta toimintaa on myös valtakunnallisesti sekä kansainvälisesti. Nuoret Kotkat järjestävät valtakunnallisesti muun muassa:

- Koulutusta
- Kulttuuri- ja luontotapahtumia
- Kansainvälisiä leirejä ja seminaareja
- Etujärjestötoimintaa. (Jyväskylän Työväenyhdistys ry, 2015.)

Nuoret Kotkat haluaa kasvattaa lapsista ja nuorista aktiivisia kansalaisvaikuttajia. Osallisuuden edistämisen tavoitteena on kaikkien ihmisten tasa-arvon ja yhteiskunnan oikeudenmukaisuuden edistäminen, ja nämä mm. ovat Nuorten Kotkien arvoja.

Lisäksi osallisuuteen liittyy yhteiskunnallinen kriittinen, vastuullinen ja tietoinen suhde yhteiskuntaan, jossa elää (Rahikka-Räsänen & Ryyänen 2014, 11–12).

Koko kotkatoiminnan ja Nuorten Kotkien perusta on vapaaehtoistyö ja toimintaa pyörittävät pääosin vapaaehtoiset täysi-ikäiset ohjaajat sekä ohjaajien apuna on 13–17 vuotiaat vertaisohjaajat. Vapaaehtoisten toimijoiden monipuolinen ammatillinen kokemus ja toimintaan osallistuvien laaja ikäjakauma on toiminnan vahvuus. Jyväskylän Työväenyhdistyksen Nuorten Kotkien vapaaehtoistyön koordinaattorina toimii järjestöohjaaja. (Jyväskylän Työväenyhdistys ry, 2015.)

Jyväskylän Työväenyhdistyksen Nuorilla Kotkilla on tällä hetkellä 8 kerhoa eripuolilla kaupunkia, lasten omilla asuinalueillaan. Kerhot kokoontuvat kerran viikossa 1-2 tuntia ja toiminta vaihtelee illoittain. On myös tiettyyn teemaan (esimerkiksi kokkaukseen, liikuntaan) keskittyviä kerhoja. Kerholaisille kerhomaksu on 10€/vuosi, joka on samalla Jyväskylän Työväenyhdistyksen Nuorten Kotkien jäsenmaksu.

Jyväskylän Työväenyhdistyksen Nuoret Kotkat on järjestänyt vuosikymmeniä laadukasta kerhotoimintaa lapsille ja kerhot ovat olleet suosittuja. Kerhoja järjestetään eri kaupungin osissa ja pyritään siihen, että kerhotoiminta olisi lähellä lapsen kotia ja he voisivat itse kulkea kerhomatkat. Osallistumismaksut pidetään alhaisina, jotta lapsilla on tasavertainen mahdollisuus osallistua harrastuksiin perheentulotasosta riippumatta. JTY:n Nuoret Kotkat on voittoa tavoittelematon yhdistys, toiminnan rahoitus koostuu pääasiassa Jyväskylän kaupungin nuorisoavustuksesta, osallistuja- ja jäsenmaksuista.

2.2 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja aiheen rajaus

Tämän työelämälähtöisen toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on kehittää Jyväskylän Työväenyhdistyksen Nuorten Kotkien kerhotoimintaa. Teen perehdyttämisoppaan kouluikäisten lasten kerho-ohjaajille. Kehittämistyön tavoitteena on auttaa yhdistystä järjestämään laadukasta vapaa-ajan toimintaa lapsille, nuorille ja heidän perheilleen. Perehdyttämisopas auttaa järjestöohjaajaa perehdyttäjänä johtamaan Kotkatyötä. Perehdyttämisopas helpottaa kerho-ohjaajien työtä, kun he suunnittelee-

vat ja toteuttavat Nuorten Kotkien kerhoja. Se lisää myös sitoutumista ja jaksamista vapaaehtoistyössä.

Järjestön tavoitteena on saada toimintaa laajentumaan ja sen edellytyksenä on, että saadaan lisää vapaaehtoisia kerho-ohjaajia. Koulutuksen avulla saadaan uusia ohjaajia sekä jo nyt mukana olevat nuoret kiinnittyvät aktiivisesti järjestön toimintaan.

Tietoperustaan sopivia aihealueita oli useita esimerkiksi lapsen kehityksen tukeminen ikäkausittain, kerhotoiminnan suunnittelu ja ohjaus. Tämän vuoksi rajaamisen oli tärkeää. Pohdin keskeisiä käsitteitä ja pyrin löytämään Nuorten Kotkien käytännön toiminnassa ne oleelliset asiat. Tietoperustaan valitsin vapaaehtoistyön, koska se on Kotkatoiminnasta hyvin merkittävä, ilman vapaaehtoisia aikuisia toiminta ei pyörisi. Osallisuus taas lähtee Nuorten Kotkien arvoista, jotka ohjaavat kerhotoimintaa.

3 LAADUKKAASTI JÄRJESTETTY VAPAAEHTOISTOIMINTA

Opinnäytetyön tässä luvussa esittelen vapaaehtoistoiminnan määritelmän ja laadukkaasti järjestetyn vapaaehtoistoiminnan elementit.

3.1 Vapaaehtoistyön määritelmä, erilaiset muodot ja laadun määritelmä

Vapaaehtoistoiminnan yhteiskunnallinen vaikutus on merkittävä ja sitä arvostetaan laajasti. Suomalaisista 1,4 miljoonaa henkilöä ilmoittaa osallistuneensa vapaaehtoistoimintaan (Rahkonen, 2015, 5). Jo pelkästään sosiaali – ja terveysjärjestöjen vapaaehtoistoiminnassa on mukana melkein puoli miljoona suomalaista (Soste 2012,10). 74 % järjestöistä arvioi vapaaehtoistojen tarpeen kasvavan nykyisestä (Järjestöbarometri 2014, 89). Vapaaehtoistoiminta nähdään kansalaisoikeutena, sen tekijälleen tuottamat hyvinvointivaikutukset tunnustetaan (Laimio, Välimäki 2011, 10).

Opinnäytetyössäni käytän sanoja vapaaehtoistoiminta ja vapaaehtoistyö toistensa synonyymeina. Laimio & Välimäki (2011, 10) määrittelee vapaaehtoistyön: ”Vapaaehtoistoiminta on omasta halusta lähtevää, palkatonta toimintaa, jota tehdään omia arvoja vastaavan yhteisön hyväksi. Se on merkki halusta osallistua ja vaikuttaa ja sen tulisi olla kaikkien kansalaisoikeus.” Vuosi 2011 oli kansainvälinen vapaaehtoistoinnin vuosi. Euroopan komissio määritteli vapaaehtoistoinnin teemavuotta asettaessaan seuraavasti: ”Vapaaehtoistyö tarkoittaa kaikkea vapaaehtoista toimintaa, joka voi olla virallista, vapaamuotoista tai epävirallista ja jota toteutetaan henkilön omasta vapaasta tahdosta ja harkinnasta, oman motivaation perusteella ja ilman ansaitsemistarkoitusta” (Laimio, Välimäki 2011, 10). Vapaaehtoistoiminta on jonkin tahon organisoimaa ja sen hyöty kohdistuu oman perhe- ja tuttavapiiriin ulkopuolelle. Määritelmän ulkopuolelle jää omien läheisten auttaminen ja naapuriapu (Pessi 2010, 10).

Erilaisen vapaaehtoistoinnin kirjo on laaja. Laimio & Välimäki (2011, 11–12) luokittelevat vapaaehtoistoinnin muodot seuraavasti:

- 1) Talkoo-, keräys- ja tapahtumatoiminta ovat olleet perinteisesti vapaaehtoistoinnin muotoja. Nämä tehtävät ovat yleensä kertaluontoisia ja ne eivät vaadi vapaaehtoiselta pitkää sitoutumista tai erityisosaamista.
- 2) Järjestötoiminta ja muu yhteiskunnallinen vaikuttaminen ovat merkittävä osa aktiivista kansalaisyhteiskuntaa. Tätä toimintaa toteutetaan lähes aina vapaaehtois-pohjalla, esimerkiksi yhdistysten hallitusten työskentely.
- 3) Tukea tuottavassa vapaaehtoistoinnassa vapaaehtoinen auttaa jollakin tavalla heikommassa asemassa olevaa. Tätä toimintaa voidaan kutsua tukihenkilötoiminnaksi, ystävätoiminnaksi tai lähimmäispalveluksi.
- 4) Osallistavassa vapaaehtoistoinnassa vapaaehtoinen mahdollistaa asiakkaan osallistumisen ja aktivoi häntä osallistumaan muun muassa harrastuksiin, esimerkiksi kulttuuriluotsitoiminta.
- 5) Tuetussa vapaaehtoistoinnassa vapaaehtoinen on tukija toiselle vapaaehtoiselle, että hänellä on mahdollisuus toimia vapaaehtoisena omista rajoitteistaan huolimatta, tällaisista rajoituksista voivat olla maahanmuuttajan puutteellinen kielitaito tai henkilön liikuntarajoitteisuus.

- 6) Palveluja tuottavassa vapaaehtoistoiminnassa vapaaehtoinen tekee itsenäisesti palvelutehtäviä. Vapaaehtoinen voi päivittää nettisivuja, ommella tai leipoa myyjäisiin ja pitää esimerkiksi luentoja.
- 7) Vertaistoiminnassa vapaaehtoisella on samankaltainen elämän tilanne tai kokemus kuin asiakkaalla. Vertaistoiminnassa vapaaehtoinen voi toimia tukihenkilönä, vertaisryhmän ohjaajana tai ohjaajan parina.

Erilaiset vapaaehtoistoiminnan muodot näkyvät Nuorten Kotkien toiminnassa. Nuorten Kotkien järjestötyö valtakunnallisesti ja paikallisesti tehdään suurimmaksi osaksi vapaaehtoisvoimin. Kerhojen, leirien, retkien ja tapahtumien suunnittelu ja toteutus tapahtuu pääsääntöisesti vapaaehtoisten ohjaajien toteuttamana. Kansainvälisiin leiriosallistujamaksuihin kerätään varoja yhdessä leirille osallistujien kanssa talkoilla ja arpajaisilla, näin vähävaraistenkin perheiden lapsilla on mahdollisuus osallistua kansainväliseen toimintaan. Toisaalta talkoilla on yhteisöllinen ja kasvattava vaikutus. Palveluja tuottavana vapaaehtoistoimintana tehdään esimerkiksi jäsenlehti Kotkaviesti sekä järjestetään koulutuksia ja kursseja. Osallistavana vapaaehtoistoimintana Nuorten Kotkien vapaaehtoiset ohjaajat järjestävät erilaisia tutustumiskäyntejä uusiin harrastuksiin ja paikkoihin.

Vapaaehtoistoiminnassa laatu nähdään toisaalta vapaaehtoisen tekemän palvelun laatuna ja toisaalta taustaorganisaation tarjoamana palvelun laatuna vapaaehtoiselle. Laatu liittyy oleellisesti hyvään johtamiseen, johon kuuluu strateginen suunnittelu ja tavoitteiden asettaminen sekä vastuu suunnitelmien toteutumisesta. Vapaaehtoistoiminnan johtamisessa tarvitaan sekä ihmisten että asioiden johtamista. Ihmisten johtaminen vaatii hyviä sosiaalisia taitoja sekä taitoa innostaa ja motivoida. Asioiden johtaminen vaatii toiminnan suunnittelua ja toteuttamista suunnitellulla tavalla. Toiminnan arviointi ja vapaaehtoisten johtamiseen liittyvä koulutus kuuluvat kehittyvään vapaaehtoistyön johtamiseen. (Laimio, Välimäki 2011, 23.)

3.2 Vapaaehtoistyön resurssit ja tehtävät

Toimiakseen hyvin vapaaehtoistyö vaatii hyvän ja selkeän suunnitelman. Laadukkaasti järjestetyn vapaaehtoistoiminnan elementit voivat toimia tällaisen suunnittelun

työvälineenä. Vapaaehtoistyötä järjestävän organisaation on tärkeää ensimmäiseksi miettiä vastauksia kysymykseen, miksi me haluamme vapaaehtoisia mukaan yhteisön toimintaan? Taloudellinen motiivi ei yksistään riitä, vaikka vapaaehtoistyö tuokin lisäresursseja. Vapaaehtoistyön merkitystä voidaan katsoa vapaaehtoisen, taustaorganisaation ja yhteiskunnan näkökulmasta. Ne merkitykset tulee huomioida jo toiminnan alkuvaiheessa. (Laimio, Välimäki 2011, 25.)

Organisaation omien motiivien tunnistaminen lisää sitoutumista. On tärkeää, että koko organisaatio, johtajasta vapaaehtoiseihin, on sitoutunut vapaaehtoistoimintaan ja heillä on yhteinen näkemys vapaaehtoisten kanssa toimimisesta ja tehtävän jaosta. Hyvin valmisteltuun organisaatioon ja vapaaehtoistyöhön vapaaehtoisen on helppo tulla ja sitoutua siihen. (Laimio, Välimäki 2011, 25.)

Yksilön näkökulmasta katsottuna vapaaehtoisella on kolme hyvinvoinnin perustarvetta vapaaehtoistyötä tehdessään. Ne ovat tarve tuntea itsensä päteväksi tehtävässään (itseluottamus), tarve kokea yhteenkuuluvuutta (yhteishenki) ja tarve tuntea olevansa autonominen tehtävässään (kokea, että voi vaikuttaa asioiden kulkuun). Vapaaehtoistoiminnan johtamisen tehtävä on mahdollistaa näiden kokemusten syntyminen ja säilyminen vapaaehtoistoimijoissa. (Yli-Rinne 2015, 22.)

Laadukas vapaaehtoistoiminta vaatii riittävät resurssit, vaikka se on lähtökohtaisesti ilmaista. Se vaatii rahaa, henkilöstöä ja osaamista vapaaehtoistoiminnan organisoinniseksi. Vapaaehtoistoiminta maksaa myös euronsa takaisin (Pessi 2011). Resursseja tarvitaan muun muassa vapaaehtoisten rekrytointiin, koulutukseen, ohjaukseen ja huomioimiseen sekä mahdollisiin kulukorvauksiin, kuten matkakuluihin. Nämä tulisi huomioida jo budjetoinnissa. Lisäksi tarvitaan itse toimintarakenteisiin resursseja, toiminnan suunnitteluun vaadittava aika ja osaavat tekijät, joko ammattilaiset tai vapaaehtoiset, joilla on kokonaisnäkemys vapaaehtoistoiminnasta ja sen organisoinnista. Tämän lisäksi laadukkaasti järjestetty vapaaehtoistoiminta tarvitsee:

- pysyvät ohjaajat, joilta edellytetään psykologista silmää ja kykyä motivoida ja innostaa vapaaehtoisia
- toimintaan edellytettävät tilat ja välineet
- yhteistyöverkostot

Rajalliset resurssit asettavat haasteita etenkin pienille toimijoille, tällöin korostuu yhteistyön merkitys eri toimijoiden välillä. Toimijat voivat järjestää yhteistyössä tiedottamista, koulutusta ja tapahtumia sekä vaihtaa osaamistaan. (Laimio, Välimäki 2011, 27.)

Kun vapaaehtoistoiminnan tehtävät on valmiiksi määritelty ja kuvattu, on niitä helpompi markkinoida vapaaehtoisille ja toisaalta niihin on helpompi löytää oikeanlaista osaamista oikeisiin tehtäviin vapaaehtoisten joukosta (Kallio 2010, 37). Vapaaehtoistoiminnasta tehtyjen tutkimusten mukaan joka kolmas suomalainen osallistuu johonkin vapaaehtoistoimintaan. Nuorisobarometrin 2012 mukaan kysyttäessä syitä, miksi ei ole osallistunut vapaaehtoistoimintaan, 24 % kaikista nuorista kertoi syyksi, ei ole pyydetty mukaan ja 12 % ei tiennyt miten päästä mukaan (Myllyniemi 2012, 25). Vapaaehtoistoimintaan lupautumisessa voidaan pelätä, että saattaa joutua tekemään sellaista mitä ei osaa, tai tehtävien määrä ja niihin käytettävä aika vaatii enemmän mitä oma elämäntilanne sallii (Laimio, Välimäki 2011, 28).

Selkeä ja realistinen kuva siitä, mitä vapaaehtoiselta odotetaan ja mitä vapaaehtoinen voi odottaa taustaorganisaatiolta tekevät vapaaehtoistoiminnasta helpommin lähestyttävän. Tehtävänkuvauksen ei ole tarkoitus rajoittaa ja kaventaa vapaaehtoisen itsemääräämisoikeutta, luovuutta tai osallistumismahdollisuuksia, vaan luoda reunaehdot vapaaehtoisen toiminnalle. Useampia tehtäviä voidaan räätälöidä tilanteen sekä vapaaehtoisen osaamisen ja toiveiden mukaisesti. Ammatillinen työ ja vapaaehtoistoiminta voivat parhaimmillaan täydentää toisiaan ja ovat rakentavassa vuorovaikutuksessa, missä molemmilla osapuolilla on mahdollisuus oppia. (Laimio, Välimäki 2011, 28.)

3.3 Vapaaehtoistyöntekijän perehdyttäminen ja peruskoulutus

Vapaaehtoistyöntekijöiden perehdyttäminen sisältää ne toimenpiteet, joiden avulla uudet tulokkaat oppivat tuntemaan taustaorganisaation, toiminta-ajatuksen ja toimintatavat, yhteisön eri toimijat sekä omat tehtävät ja niihin liittyvät odotukset. Työnopastus määritellään usein perehdyttämisen osakäsitteeksi ja sen tarkoituksena on kouluttaa vapaaehtoistyöntekijä tuleviin tehtäviin. (Laimio, Välimäki 2011, 33.) Työnopas-

tuksen avulla uusi vapaaehtoistyöntekijä oppii vapaaehtoistyöhönsä tarvittavat tiedot ja taidot konkreettisesti (Dietrich 2014, 15). Perehdyttäminen voi alkaa jo rekrytointi tilanteesta.

Perehdyttäminen ja työnopastus ovat tärkeä osa vapaaehtoishenkilöstön kehittämistä. Ne voidaan nähdä investointina, jolla lisätään vapaaehtoishenkilöstön osaamista, parannetaan työn laatua ja tuetaan vapaaehtoistyössä jaksamista. Hyvä perehdyttäminen ja opastus edellyttävät suunnitelmallisuutta, dokumentointia ja huolellista valmistautumista. (Penttinen & Mäntynen 2009, 2.)

Onnistunut perehdytys antaa vapaaehtoiselle tunteen, että häntä todella tarvitaan, ja se antaa vapaaehtoiselle varmuutta toimia tehtävässään, lisäksi se parantaa sitoutumista tehtävään. Perehdyttämiseen pitää varata riittävästi aikaa ja sen sisältö tulee miettiä etukäteen. Perehdyttämisessä voidaan hyödyntää ammattilaisille ja opiskelijoille suunniteltua perehdytystä tai vapaaehtoisille voidaan suunnitella oma perehdytysohjelma. (Laimio, Välimäki 2011, 33.)

Tehtäviin liittyvällä koulutuksella lisätään vapaaehtoisen tekemän työn laatua ja sitoutumista. Uuden oppiminen on yksi keskeisistä vapaaehtoisten toiminnan motiiveista ja koulutus koetaan usein palkitsevana. Riittävän koulutuksen tarjoaminen on myös turvallisuuskysymys ja osa riskien hallintaa. Vapaaehtoistoimintaa tehdään tavallisen ihmisen tiedoilla ja taidoilla, koulutus antaa vapaaehtoiselle kuitenkin tehtävänsä hoitamisessa varmuutta ja itseluottamusta. Suuremmilla toimijoilla on paremmat mahdollisuudet ja resurssit oman koulutusjärjestelmän ylläpitoon. Sen sijaan pienet toimijat voivat järjestää yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa tehtäviin liittyvää koulutusta. (Laimio, Välimäki 2011, 33.)

3.4 Vapaaehtoisten ohjaus, työnohjaus ja huomioiminen

Vapaaehtoisen ohjaaminen on hyvin lähellä esimiestyötä. Vapaaehtoiset tarvitsevat tukea ja ohjausta, sillä se edesauttaa vapaaehtoisten työhyvinvointia ja jaksamista vapaaehtoistyössään. Vaikka vapaaehtoisia pyydetään olemaan aktiivisia, ottamaan

yhteyttä mikäli heillä on kysyttävää tai ongelmatilanteita, yhteyden ottamisen kynnyks saattaa olla korkea. Vapaaehtoistyön tuen ja ohjauksen tulee lähteä vapaaehtoistyön järjestävästä organisaatiosta päin ja olla jatkuvaa. (Laimio, Välimäki 2011, 34.)

Pessi (2011) esittää kannustavan ohjauksen mallin ja sen kuusi kulmakiveä. Kannustavassa ohjauksessa vapaaehtoiselle osoitetaan toiminnan arjessa, että

- 1) hänen jaksamisestaan, intresseistään ja ideoistaan ollaan kiinnostuneita.
- 2) hänet kohdataan aidosti, ollaan läsnä ja annetaan aikaa.
- 3) vapaaehtoisen toimintaa arvostetaan ja kiitetään sanoin ja teoin.
- 4) hänen omaa erityistä panostustaan tarvitaan ja sitä pidetään tärkeänä ja se osoitetaan teoin ja sanoin.
- 5) hänen muutostarpeitaan kuunnellaan; miten toiminta voi elää mukana elämänkaareissa ja muuttuvissa elämäntilanteissa.
- 6) hänet nähdään ja koetaan osana yhteisöä. Jos toimija esimerkiksi äkkiä jättäytyy pois, hänen jaksamisestaan ja voinnistaan kysytään. (Pessi 2011, 30.)

Pessin ja Oravasaaren tutkimuksessa vuonna 2010 todetaan, että vapaaehtoistoiminta tarvitsee työnohjauksellista otetta ja noin kolmanneksessa järjestöistä (29,6 %) tarjotaankin henkilökohtaista työnohjausta (Laimio 2010, 13). Vapaaehtoistyönohjaus on järjestelmällistä, tavoitteellista toimintaa ja se toistuu säännöllisesti. Sen sisältö lähtee ohjattavan työstä ja ohjattavasta vapaaehtoistyöntekijänä. Työnohjauksen tavoitteena on ohjattavan ammatillinen kasvu, työssä jaksaminen sekä työn ja organisaation kehittäminen. Vapaaehtoistehtävän luonne määrittää työnohjauksen tarvetta ja laatua. Vapaaehtoistoiminnassa työnohjausta saatetaan kutsua esimerkiksi purkupalaveriksi, vertaistapaamiseksi, päivystäjätapaamiseksi, kokemustenvaihtoillaksi. (Laimio, Välimäki 2011, 37–39, 41.)

Vapaaehtoisten työnohjaus voidaan toteuttaa yksilöohjauksena tai ryhmäohjauksena. Jos vapaaehtoistoiminta ei ole kovin kuormittavaa, työnohjausta voidaan järjestää kokousten, koulutusten tai virkistystilaisuuksien yhteydessä. Työnohjaus toimii vapaaehtoiselle myös kokemuksellisenä oppimisena, kun ryhmässä voi jakaa omia ja toisten kokemuksia. Työnohjaustilanteissa avoin keskusteluilmapiiri tuottaa myös tietoa toiminnan järjestäjälle palvelujen vastaanottajan arjesta ja kentällä tapahtuvasta

toiminnasta. Se edistää koko toiminnan kehittämistä. Työnohjaus toimii myös toiminnan laadun varmistajana. (Laimio, Välimäki 2011, 37–39, 41.)

Usein vapaaehtoisia muistetaan erilaisilla virkistytymistapahtumilla tai pienillä huomionosoituksilla. Vapaaehtoisia huomioidessa ja palkittaessa on hyvä olla tietoinen vapaaehtoisen motivaatioperustasta, mitä vapaaehtoinen itse toiminnalta odottaa. Jos vapaaehtoisen motiivi on oppia uutta, paras palkinto on mielenkiintoiset koulutukset. Palkitsevimpana huomioimisena usein koetaan, kun vapaaehtoinen itse saa olla mukaan toiminnan suunnittelussa ja hänet otetaan mukaan työyhteisöön. (Laimio, Välimäki 2011, 44–45.)

Vapaaehtoistoiminnan pohja on motivoiva ja innostava ilmapiiri. Vapaaehtoisen tuleminen, läsnäolo ja lähteminen huomioidaan ja häntä kiitetään. Vapaaehtoistyö tehdään näkyväksi mm. henkilötiedotteissa, toimintakertomuksissa ja toimintasuunnitelmissa. Lisäksi vapaaehtoisille kerrotaan, mikä merkitys heidän toiminnallaan on ja annetaan palautetta ja kannustetaan. (Laimio, Välimäki 2011, 44–45.)

3.5 Seuranta ja arviointi

Vapaaehtoistoiminnan seuranta ja arviointi ovat osa laadukasta toimintaa. Sen tarkoituksena on kehittää toimintaa paremmaksi, sen vuoksi on tärkeä pohtia tarkkaan mitä asioita seurataan ja arvioidaan. Vapaaehtoistoiminnan arviointiin voivat osallistua järjestävä organisaatio, vapaaehtoiset ja palvelujen vastaanottajat. Kevyimmillään seuranta voi olla esimerkiksi vapaaehtoisten tai tehtäväsuoritusten määrällistä seuraamista. Tavoitteellinen ja laadukas vapaaehtoistoiminta edellyttää myös laadun seuraamista ja arviointia. (Laimio, Välimäki 2011, 45.)

4 OSALLISUUS JA OSALLISTAMISMENETELMÄT

Tässä luvussa esittelen osallisuuden käsitteenä ja miten se näkyy Nuorten Kotkien kerhoissa.

4.1 Osallistuminen ja osallisuus – käsitteen määrittely

Osallisuus tarkoittaa ihmisen kuulumista johonkin, olemista, elämistä ja toimimista yhteydessä muihin ihmisiin. Osallistuminen tarkoittaa toimintaa, joka voi edistää osallisuutta. Osallistuminen edistää ja vahvistaa osallisuutta silloin, kun osallistujalle on todellisia mahdollisuuksia tuoda esiin näkemyksiään, vaikuttaa ja olla päättämässä, kantaa vastuuta ja käyttää valtaa, ja saada siten kokemuksia omasta merkityksestä yhteisön jäsenenä. (Rahikka-Räsänen & Rynänen 2014, 10.) Keskeistä osallisuudessa on, että ihmisellä on mahdollisuus osallistua päätöksentekoprosessiin (Jämisen & Pyykkönen, 2015, 51).

Rahikka-Räsänen & Rynänen (2014, 10) määrittelee osallisuuden kolmella tasolla: kuulumisen, osallistumisen ja tuntemisen tasolla. Ihminen on osallinen yhteisössä, kun hän on osa yhteisöä, hän tuntee kuuluvansa siihen. Toiseksi osallinen ihminen toimii ja osallistuu yhteisössä. Kolmanneksi ihminen on osallinen yhteisössä, kun hän kokee olevansa osa yhteisöä, hän tuntee kuuluvansa siihen.

Osallisuuden toteutumisen edellytyksenä on kaikkien kolmen edellytyksen toteutuminen. Yhteisöllä tarkoitetaan sekä yhtä lailla pieniä, konkreettisia ja paikallisia lähiyhteisöjä että suurempia yhteisöjä, kuten yhteiskuntaa. Saman ihmisen osallisuus eri yhteisöissä on yleensä eri vahvuista: jossakin yhteisössä se voi olla hyvin vahvaa ja toisessa samanaikaisesti lähes olematonta. (Rahikka-Räsänen & Rynänen 2014, 10–11.)

Yksi näkökulma liittyy osallisuuden köyhyyden ja syrjäytymisen torjuntaan, osattomuuden poistamiseen. Toinen näkökulma kytkee osallisuuden kansalaisen perusoikeuksiin. Kolmannessa näkökulmassa osallisuuden lisääntyminen merkitsee kansalaisen vallan ja resurssien lisääntymistä oman elämän hallinnassa tai yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Kansalaisvaikuttamisen lähikäsite on aktiivinen kansalaisuus, johon kehitytään ja kasvetaan. (Salovaara 2008, 6.)

Osallisuus on kokemus, jossa ihminen voi vaikuttaa itseään ja ympäristöään koskeviin asioihin ja toimii siinä aktiivisesti ja sitoutuneesti (Jämsen & Pyykkönen, 2015, 51). Nuorten Kotkien kerho-ohjaajan työssä keskeisiä käsitteitä on osallisuus. Jyväskylän Työväenyhdistyksen Nuorten Kotkien kerhoissa kerholaiset ja kerho-ohjaajat yhdessä suunnittelevat ja päättävät oman kerhonsa toiminnan. Jokainen kerholainen on arvostettu kerhon jäsen, jossa hän saa jakaa kokemuksiaan, olla vuorovaikutuksessa ja tuntea yhteenkuuluvuutta muiden kanssa.

Nuorten Kotkien kerhoissa ja toiminnassa, jokaisella on mahdollista toimia ja tulla nähdyksi, kuulluksi ja tunnustetuksi ainutlaatuisena ihmisenä, omana itsenään ja arvokkaana osana yhteisöä. Osallisuuden toteutuminen edellyttää, että jokaisella kerholaisella on todellisia mahdollisuuksia ja valtaa vaikuttaa kerhon asioihin. Toimintaan osallistumisen ja vallan mukana kerhon jäsenet saavat vastuuta yhteisöstä ja sen asioista. Osallisuus edellyttää vastuun kantamista ja sitoutumista toimintaan yhteisten asioiden sujumiseksi ja parantamiseksi. Nuorten Kotkien kerho ja muu Kotkien toiminta on hyvä osallisuuden harjoitusareena lapsille ja nuorille, jonka jäsenet kokevat kuuluvansa yhteisöön sen arvokkaina jäseninä ja voivat vaikuttaa yhteiseen päätöksen tekoon, se opettaa heille vastuullista toimimista yhteisössä ja yhteisön kautta ympäröivässä maailmassa.

Osallisuus pieniyhteisöissä luo edellytykset yhteiskunnalliselle osallisuudelle. Nuoret Kotkat haluaa järjestää laadukasta vapaa-ajantoimintaa lasten omilla asuinalueilla ja edullisesti (kerhomaksu on 10€ vuosi), jotta kaikilla lapsilla olisi mahdollisuus osallistua perheen tulotasosta riippumatta. Yhteiskunnallisena suhteena osallisuudessa on kyse kiinnittymisestä eri yhteisöjen, kuten perheen, koulu- ja harrastusyhteisön, kautta niihin yhteiskunnan toimintajärjestelmiin, jotka mahdollistavat ihmiselle tarpeiden tyydyttämisen, elämisen laadun, elämänhallinnan ja itsensä toteuttamisen yhteiskunnan jäsenenä. Nuoret Kotkat halua antaa osallisuuden kautta jäsenilleen valmiuksia elää ja toimia yhdessä muiden yhteiskunnan jäsenten kanssa samoin kuin yhteiskunnallisen identiteetin kehittymistä, tunnetta yhteiskuntaan kuulumisesta. Tämän tunteen kehittymiseen vaikuttavat ympäröivien yhteiskunnallisten tekijöiden lisäksi monet yksilöllisen kasvuprosessin tekijät lähiyhteisöissä. Lisäksi osallisuuteen liittyy

yhteiskunnallinen subjektius eli kriittinen, vastuullinen ja tietoinen suhde yhteiskuntaan, jossa elää (Rahikka-Räsänen & Rynänen 2014, 11–12.)

4.2 Osallisuuden edistäminen

Osallisuus ei ole joko yksilön tai yhteisön ominaisuus vaan niiden suhteessa kehittyvä. Osallisuutta ei siten voi saada aikaiseksi tai edistää muuttamalla vain joko yksilöä tai yhteisöä, vaan osallisuuden edellytyksiä luodaan tukemalla muutoksia ja kasvua molemmissa ja edistämällä näin yksilön ja yhteisön suhteen kehittymistä (Rahikka-Räsänen & Rynänen 2014, 12.) Nuorten Kotkien kerhossa tämä tarkoittaa sitä, että ohjaaja tukee sosiaalisten suhteiden laadullista muutosta ja luo kerhoon sellaiset edellytykset, että osallisuuden edistäminen toteutuu.

Yhteiskunnallinen todellisuus asettaa osallisuuden toteutumislle omat ehtonsa, joten osallisuuden edistämiseksi tarvitaan myös osallisuutta mahdollistavia ja tukevia toimintoja, rakenteita ja lainsäädäntöä – ja tarvittaessa toimintaa niiden muuttamiseksi. (Rahikka-Räsänen & Rynänen 2014, 12.)

Lasten ja nuorten osallisuuteen liittyviä lakeja ja asiakirjoja:

- ”Lapsen oikeuksien yleissopimus
- Suomen perustuslaki
- Laki lapsen hullosta ja tapaamisoikeudesta
- Lastensuojelulaki
- Nuorisolaki
- Kuntalaki
- Perusopetuslaki
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet
- Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma
- Maankäyttö- ja rakennuslaki” (Salovaara 2008, 8)

Osallisuuden edistämisen tulee tarkoittaa moniulotteista vaikuttamista yhteiskunnallisiin suhteisiin. Poliittisiin suhteisiin vaikuttamisesta on kyse esimerkiksi silloin, kun pyritään avaamaan vuorovaikutuksen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia päätöksentekoprosesseissa sekä jakamaan valtaa ja vastuuta. Sosiaalisiin suhteisiin vaikuttamisesta puolestaan on kyse esimerkiksi osallisuutta edistävän ryhmätoiminnan kehittämisessä ja yhteisöllisyyden merkitystä korostettaessa. Osallisuuden edistäminen

tulee ymmärtää kaikkien ihmisten tasa-arvon ja yhteiskunnan oikeudenmukaisuuden edistämisen näkökulmasta. (Rahikka-Räsänen & Ryyänen 2014, 12.)

Osallisuuden edistämisessä osallistumisen tukemisella on keskeinen rooli, vaikkei osallistuminen automaattisesti tuotakaan osallisuutta. Nuorten Kotkien toiminta suunnitellaan osallistujien mukaan, niin että kaikilla on mahdollisuus osallistua omista henkilökohtaisista rajoitteistaankin huolimatta (esim. liikuntarajoitteet, näkövamma, äidinkielenä joku muu kieli kuin suomi). Ohjaajan tehtävä on raivata osallistumisen esteitä pois. Lapselta ja lapsen vanhemmalta saa arvokasta perustietoa lapsen rajoitteista ja kyvyistä. Ryhmä on yleensä niin heterogeeninen, että kerhokerran suunnitteluvaiheessa ohjaajan kannattaa suunnitella esim. samasta askartelusta helpompi versio, keskitasoinen versio ja vaativampi versio, silloin jokaiselle on uutta opittavaa ja haastetta. Leipomiskerhokerralla vertaisohjaajat auttavat pienimpiä osallistujia, myös lapsen oma henkilökohtainen avustaja saattaa olla mukana.

Osallistuminen sosiaaliseen toimintaan ja vuorovaikutukseen tukee ihmisen persoonallista kasvuprosessia. Erilaisen osallistumisen mahdollistavassa toiminnassa voi saada paitsi monenlaisia tiedollisia ja taidollisia valmiuksia myös kokemuksia kuulumisesta, omasta arvokkuudesta, toimintakyvystä ja – mahdollisuuksista. Nämä kaikki kehittää itsetuntoa, kyvykkyyden tunnetta ja vastuuntuntoa ja kasvattaa siten ympäristöstään kiinnostuneita ja toimintavalmiita kansalaisia. (Rahikka-Räsänen & Ryyänen 2014, 12.)

4.3 Ryhmässä työskentely ja oppimistyylit

Ryhmän toimintaa voidaan karkeasti jakaa eri vaiheisiin: aloitukseen ja suunnitteluun, toimintaan sekä arviointiin ja jatkotoiminnan suunnitteluun (Kansan Sivistystyön Liitto KSL 2005, 2). Nuorten Kotkien kerhossa osallistava ohjaaja toimii ja työskentelee kerholaisten kanssa yhdessä. Alussa ohjaajan rooli on aktiivisempi, kerholaisia voi johdattaa kohti itseohjautuvampaa ja omaehtoisempaa työskentelytapaa ohjaamalla heitä toimimaan aktiivisesti ja antamalla heille yhä enemmän vastuuta omasta työskentelystään sekä ohjaamalla erilaisten ja luovien ratkaisumallien löytämiseen.

Ryhmässä työskentely on antoisaa: on mahdollisuus oppia muilta ja saada palautetta omasta oppimisestaan ja osaamisestaan. Kerho-ohjaajan tehtävänä on opettaa lapsille, miten palautetta annetaan. Oppivassa yhteisössä jokaisella on omat vahvuutensa, tietonsa ja taitonsa (Kansan Sivistystyön Liitto KSL 2005, 3). Jokaisella kerholaisella on myös oikeus osallistua haluamallaan tavalla. Usein uusi kerholainen saattaa sanoa: ”En minä osallistu tähän leikkiin, minä katson ensin”. Ohjaaja nyökkää hyväksyvästi ja sanoo: ”Joo, sinä voit katsoa vähän aikaa ja tulla sitten mukaan.” Ja vähän aikaa leikin kulkua seuratessaan, kerholainen sanookin: ”Hei, minä haluan tulla mukaan.”

Ryhmätyöskentely vaatii osallistujiltaan ryhmätyö- ja vuorovaikutustaitoja, joihin kuuluvat muiden osallistujien näkemysten kunnioittaminen ja muiden kuunteleminen, mutta myös omien näkemysten arvostaminen ja esilletuominen (Kansan Sivistystyön Liitto KSL 2005, 4). Hyvän ja turvallisen ilmapiirin luominen kerhossa on tärkeää, silloin kerholaisilla on halu ja uskallus, että myös mahdollisuus osallistua tasavertaisesti ryhmän työskentelyyn, lisäksi se motivoi kerholaisia. Kaikkien ei tarvitse työskennellä samalla tavalla, sillä erilaisia rooleja tarvitaan.

Kerhokerran suunnitteluvaiheessa ja uuden asian opettamisessa ohjaajan on tiedotettava, että yksi oppii kuulemalla, toinen näkemällä ja kolmas toimimalla. Ohjaajan on tärkeää havaita kerholaisten käsitykset ja toimintatavat, jotka vaikuttavat oppimiseen ja syvälliseen ymmärtämiseen. Tämän perusteella voidaan oppijat ryhmitellä kolmeen ryhmään (Aronet-Esitysyhtiö Oy 2015): ”

- visuaalisesti oppiva: toimii tehokkaasti niiden viestinnän elementtien varassa, jotka liittyvät näköaistiin. Uuden asian oppimisessa kuvilla ja muulla visuaalisella aineistolla on suuri merkitys.
- auditiivisesti oppiva: oppijan vahvoja puolia ovat kaikki ääneen, hiljaisuuteen, puhumiseen ja puheeseen liittyvät viestinnän osa-alueet.
- kinesteettisesti oppiva: oppijan ominta aluetta oppimisessa ovat elementit, jotka liittyvät liikkeeseen, toimintaan, kosketukseen, tuntemiseen ja tunteisiin.”

Ohjaajan on ohjaustilanteessa huomioitava, että ohjaus on tarpeeksi monipuolista ja opetus välittyy tasapuolisesti kaikkien kolmen järjestelmän kautta. (Aronet-Esitysyhtiö Oy 2015.)

Ohjaajan on tiedostettava, että kerholaisilla on erilaisia oppimistyyplejä sekä tuettava ja kannustettava oppijaa niissä. Jokainen tyyli mahdollistaa sisäisesti aktiivisen opiskelun. Kansan Sivistystyön Liitto KSL jakaa oppimistyylit seuraavasti: ”

1. **Aktiivinen osallistuja** on valmis heittäytymään tilanteeseen. Osallistuminen ja konkreettinen toiminta ovat hänelle tärkeitä ja hän rakastaa spontaania toimintaa. Osallistuja on ihmisläheinen ja reagoi tunneperäisesti.

2. **Harkitseva tarkkailija** istuu mielellään hieman sivussa ja keskittyy havaintojen tekoon. Vaikka hän on usein sisäänpäin kääntynyt, hän on aktiivista osallistujaa paremmin selvillä ryhmän tapahtumista ja sen sisäisistä suhteista.

3. **Looginen ajattelija** pyrkii syvällisesti ymmärtämään ilmiöiden syyt ja seuraukset. Hän testaa erilaisia tulkintoja ja etsii teoriaa tai mallia, joka on sopuossinnussa havaintojen kanssa. Hänen voimansa on ajattelun voimaa.

4. **Kokeileva toteuttaja** ideoi ja ottaa riskejä. Hän tekee kokemuksistaan johtopäätöksiä ja lähtee kokeilemaan uusia toimintamalleja. Hän suuntautuu ulospäin ja sie-tää epävarmuutta.” (Kansan Sivistystyön Liitto KSL 2005, 5.)

Parhaat oppimisen edellytykset ovat sillä, joka kykenee tarvittaessa käyttämään kaikkia oppimistyyplejä tarkoituksenmukaisella tavalla. Osallistujien aktiivisuus ja oppiminen on osin sidoksissa käytettyihin työtapoihin, tärkeää on myös ohjaajan oma asenne osallistujia kohtaan. Lisäksi ohjatessa on hyvä muistaa myös tauotus, jotta osallistujat voivat levätä ja miettiä rauhassa asioita, keskustella muita asioita, liikkua tilassa tai käväistä ulkona. (Kansan Sivistystyön Liitto KSL 2005, 5.)

4.4 Osallistavat menetelmät ryhmän toiminnassa ja kerho-ohjauksessa

Osallistavat menetelmät voivat olla hyvinkin erilaisia, mutta ne ovat ohjaajan työkalu tai väline ryhmän kanssa toimiessa kohti yhteisiä tavoitteita. Eri menetelmiä käyttäen kaikilla on halutessaan mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa, toiminta on rikkaampaa ryhmän että yksilön kannalta ja yhteisten tavoitteiden saavuttaminen on helpompaa.

Osallistavat menetelmät ovat käytännön tekniikka tai harjoitus, jolla pyritään helpottamaan ihmisten osallistumista yhteisen tilannearvion, suunnitelman tekemiseen tai muuhun keskusteluun, jossa tavoitteena on laskea osallistumisen kynnystä ja tehdä asia helpommin ymmärrettäväksi. (Kansan Sivistystyön Liitto KSL 2005, 2.)

Osallistavilla menetelmillä luodaan myönteistä ilmapiiriä, ryhmän jäsenten välistä luottamusta ja sillä nostetaan ryhmän energiatasoa. Osallistavilla menetelmillä halutaan antaa ihmisille mahdollisuus ilmaisuun muutenkin kuin puhumalla. Osallistavassa työssä tämä työväline tulisi vähitellen antaa ryhmän käsiin vahvistamisen periaatteen mukaisesti ja perustella ennen toimintaa miksi toimitaan ja miksi käytetään jotain tiettyä menetelmää. (Kansan Sivistystyön Liitto KSL, 2005, 2.) Ohjaaja voi myös kertoa tavoitteen ja kysyä ryhmän mielipidettä, millä menetelmällä halutaan työskennellä. Menetelmästä ohjaaja voi vielä esittää lisäkysymyksiä, että mikä menettely tuntuisi sopivalta, esimerkiksi kerholaisille vaihtoehtoja antamalla.

Uuden ryhmän toiminta on aina hyvä aloittaa tutustumisleikeillä. Vaikka kerholaiset tunsivat jo toisensa entuudestaan, ovat erilaiset tutustumisleikit hyvä tapa rentouttaa tunnelmaa ja ne toimivat keskustelunavauksena. On hyvin tärkeää opetella ensin tuntemaan ryhmä ja aloittaa nimileikillä, esimerkiksi lankakeräleikki, nimimuistelu, symbolikorttien tai esineiden avulla esittely. Sen lisäksi, että tiedetään ryhmäläisen nimet, on ryhmän tultava hyvin toimeen keskenään, jotta luottavaisen mielin voi syventyä varsinaiseen toimintaan ja uuden oppimiseen. Ryhmäytymisleikeissä aloitellaan tällä ryhmällä toimimista ja jatketaan tutustumista, joista esimerkkejä ovat jonon järjestäminen, taikamatto ja pidetään ilmapallo ilmassa. Ryhmäytymisleikkejä kannattaa ottaa myös seuraavilla kokoontumiskerroilla, koska kerho kokoontuu vain 1-2 tuntia viikossa. Tutustumisleikit auttavat luottamuksen ja hyvän ilmapiirin syntymisessä ryhmän jäsenten kesken.

Kerhokauden alussa voidaan tehdä yhdessä kerholaisten kanssa kerhon säännöt. Usein lapset asettavat tiukemmat säännöt itselleen, mitä ohjaaja asettaisi. Tähän kohtaan ei tarvitse käyttää paljon aikaa ohjaustilanteessa ja kerhossa otetaan vain muutama sääntöä, ja kunhan säännöt jollain tavalla sisältävät, että ketään ei kiusata ja mollata sekä omaa ja toisten työskentelyä arvostetaan ja tietysti huomioidaan lasten turvallisuuteen liittyvät säännöt, esimerkiksi kukaan ei mene ilman ohjaajaa ran-

taan. Ryhmästä riippuen ohjaaja voi myös kysyä lapsilta, että sopiiko, että kerhossa on samat säännöt kuin koulussa.

Osallistujasta valmiin suunnitelman toteuttaminen tuntuu harvoin mielekkäältä, siihen on vaikea sitoutua ja siitä on hankala innostua. Harvoin siitä myöskään oppii kovin paljoa. Tämä on yksi keskeisimmistä syistä, miksi osallisuus on tärkeää Nuorten Kotkien kerhoissa. Lapset haluavat vaikuttaa ja päästä tekemään itse. Osallisuuteen kasvetaan ja siihen kasvatetaan. Osallisuus on tunne – lapsen ja nuoren täytyy kokea olevansa osallinen. Osallisuus paljastuu lasten ja nuorten tunteista, tiedoista, tarinoista ja teoista. Sitä kuvaa hyvin termi empowerment, joka usein suomennetaan voimaantumiseksi ja valtautumiseksi. Osallinen lapsi ja nuori tuntee itsensä päteväksi ja pitää omaa rooliaan merkittävänä. Tämä antaa lapselle ja nuorelle vahvuutta tuoda esiin omia tavoitteitaan ja odotuksiaan sekä arvioida niiden toteutumista osana yhteisöä. (Salovaara 2008, 6-8.)

Suunnitteluvaiheessa Nuorten Kotkien kerholaiset yhdessä ohjaajan kanssa päättävät mitä haluavat tehdä syksyn/kevään aikana. Suunnitelmista ja kaikista ideoista keskustellaan, ja ne kirjataan tarkasti. Usein uusia ideoita syntyy spontaanisti kerhoiltojen aikana, ne myös kannattaa kirjata ja palata niihin jälleen kerholaisten kanssa uusia suunnitelmia tehdessä. Kerhon toimintaa voidaan myös suunnitella 4-6 kerhokertaa eteenpäin ja palata uudestaan suunnittelemaan. Suunnitelmaa tarkastellaan joka tapauksessa pitkin lukukautta.

Ohjaajalta vaaditaan hyvää ammattitaitoa osallistavan ryhmän ohjauksessa. Osallistavat menetelmät ovat hyvä apuväline siihen. Hyvä ryhmän tutustuminen ja ryhmäytyminen antavat siihen hyvän pohjan. Ohjaajalta vaaditaan pitkiä tuntosarvia, jos vähänkin näyttää siltä, että ryhmä ei ole vielä ensimmäisellä kokoontumiskerralla valmis suunnittelemaan, kannattaa se jättää seuraavalle kokoontumiskerralle ja pohjustaa sitä, esimerkiksi: ”Sitten ensi kerralla voitaisi suunnitella syksyn kerhotoimintaa ja te voitte jo valmiiksi miettiä ideoita, mitä haluaisitte kerhossa tehdä. Kootaan niitä sitten yhteen”

Paljon käytetty suunnitteluvaiheen osallistava menetelmä Nuorten Kotkien kerhoissa on Aivorihi. Sen tarkoituksena on tuottaa lyhyessä ajassa mahdollisimman paljon

ideoita. Aivoriihen toteuttamista varten tarvitaan iso paperiarkki ja kyniä, (vertaisohjaajat voivat toimia pienenpien kirjurina.) Aivoriihen alkuvaiheessa jokainen osallistuja spontaanisti ilmaisee käsiteltävästä aiheesta mieleen tulevia sanoja, ajatuksia ja ideoita, jotka kirjataan ylös. Tässä vaiheessa olennaista ei ole niiden käyttökelpoisuus tai järkevyyt vaan vapaa ajatuksen juoksu. Alun perin ilmaan heitetty sana tai idea muodostaa ryhmässä uusia mielleyhtymiä ja jalostuu aivoriihen kuluessa uudeksi käyttökelpoiseksi ideaksi. Kun asioita ja ideoita on paljon, voidaan aivoriihen avulla ensin valita tärkeimmät ja käyttökelpoisimmat. Aivoriihen toisessa vaiheessa ryhmä kerää käyttökelpoisimmat ideat ja alkaa työstää niitä eteenpäin. Menetelmänä aivoriihi soveltuu parhaiten pienryhmätoimintaan, mutta sitä voidaan hyödyntää myös suuremmissa ryhmissä. Tällöin on hyvä jakaa porukka ensin pienryhmiin. Aivoriihi toteutetaan kuten yllä kuvattuna, mutta lopuksi pienryhmät esittävät valitsemansa ideat muille ryhmille. Tämän jälkeen voidaan esimerkiksi äänestämällä päättää parhaat ideat, joita lähdetään työstämään eteenpäin. (Maaseudun sivistysliitto 2015.) Ohjaaja voi apukysymyksillä tai tarkentavilla kysymyksillä johdattaa keskustelua eteenpäin.

Ryhmän toimintavaiheen osallistavasta menetelmästä hyvä esimerkki on Koko ryhmä kolmella aikakauslehdellä maaliin -leikki, joka kehittää ryhmän sosiaalisia taitoja ja ongelmaratkaisutaitoja. Jaetaan kerholaiset pieniin ryhmiin ottamalla luku neljään. Kukin ryhmä saa 3 aikakausilehteä. Ryhmän tavoitteena on päästä maaliin mahdollisimman nopeasti lehtiä astin lautana käyttäen. Ryhmä saa astua vain lehden päälle, jalat eivät saa koskettaa maata tai lattiaa. Lehdet eivät saa repeytyä. Ohjaaja voi vielä lopuksi kysellä ryhmän selviytymistaktiikkaa ja kokemuksia sekä antaa palautetta, että miten he ryhmänä selvisivät tehtävästä.

Kun Nuorten Kotkien kerholukukausi päättyy, pidetään lukukauden lopussa kerhon ”päättösjuhla”, se voi olla pikkujoulu, nyyttikestit, retki maatilalle tai ihan mitä vaan ryhmä päättää ja suunnittelee. Siinä juhlistetaan kuluva toimintakautta. Ryhmän arviointi ja jatkotoiminnan suunnitteluun vaiheen osallistavana menetelmänä toimii hyvin muistelu eli mitä on tehty lukuvuoden aikana? Mikä oli mukavaa, mitä opittiin, mitä voisi tehdä jatkossa uutta ja ehkä erilaista. Mitä mahdollisesti voitaisi tehdä isomalla porukalla esim. Jyväskylän Työväenyhdistyksen tai Keski-Suomen Nuorten

Kotkien kanssa. Ideat kirjataan ylös ja ohjaaja tuo seuraavalle lukukaudelle ne ensimmäiseen suunnittelukertaan.

5 PRODUKTIN TIEDONHANKINTAMENETELMÄT

Tässä luvussa esittelen produktin tiedonhankinta menetelmiä: järjestöohjaajan haastattelun ja kerho-ohjaajien haastattelun. Lisäksi esittelen kerho-ohjaajien koulutuksen sisällön sähköpostikyselyn.

5.1 Järjestöohjaajan haastattelu

JTY:n Nuorilla Kotkilla ei ole ollut tähän asti vapaaehtoisille kerho-ohjaajille kirjallista perehdyttämisosasta, vaan perehdyttäminen on tapahtunut muistilistan avulla. Tein perehdyttämisosasta ensimmäisen luonnoksen oman käytännön työkokemukseni pohjalta JTY:n ja Keski-Suomen Nuorissa Kotkissa sekä vapaaehtoistyökokemuksen kautta kerho-ohjaajana. Luonnoksessa olin laittanut seuraavat otsikot, joihin olin myös kirjoittanut sisältöä:

- 1 tervetuloa Nuorten Kotkien kerho-ohjaajaksi
- 2 mikä Nuoret Kotkat on?
- 3 nuorten kotkien arvot ohjaavat kerhotoimintaa
- 4 kerho-ohjaajan tehtävät
- 5 kerhokerran suunnittelu
- 6 kerhotarvikkeiden hankinta
- 7 kerhopalkkio ja matkakorvaus
- 8 Nuorten Kotkien vakuutukset

Järjestöohjaajan haastattelun (liite 1) avulla halusin selvittää hänen mielipidettään perehdyttämisosiaan sisällöstä. Opas tulee hänen työvälineeksi perehdyttämisessä. Haastattelu sopii tiedonhankintamenetelmäksi silloin, kun ei tiedetä, millaisia vas-

tauksia tullaan saamaan, tai kun vastaus perustuu haastateltavan henkilön omaan kokemukseen (Hirsjärvi, Hurme 2000,35).

Perehdyttämisoppaan tekemisessä tavoitteena on: Mitä Jty:n Nuorten Kotkien kerho-ohjaajien perehdyttämisoppaan tulisi sisältää, että se parhaiten palvelisi kerho-ohjaajia? Kysymysten suunnittelussa mietin jokaisen kysymyksen kohdalla erikseen, mitä tietoa tällä halutaan saada ja mihin vastauksia tarvitaan. Kysymysten rakentamisessa pyrin siihen, että kysymys sisältää vain yhden asian, vastausvaihtoehdot kattavat koko kysymysalueen ja vastausvaihtoehdot ovat toistensa pois sulkevia. Avoimessa kysymyksessä kysyin vain yhtä asiaa kerrallaan ja jätin vastauksien kirjoittamista varten riittävästi tilaa. (Kurkela 2009, 5).

Sekä järjestöohjaajan että kerho-ohjaajien kyselylomakkeen toimivuuden varmistin, koehaastatteleamalla kerho-ohjaaja tyttärentäni, joka on toiminut 10 vuotta Nuorten Kotkien vapaaehtoisena kerho-ohjaajana, aluksi vertaisohjaajana ja täysi-ikäiseksi tultuaan kerho-ohjaajana. Pyysin häntä kiinnittämään huomiota mm. kysymysten selkeyteen, johdonmukaisuuteen ja kaikkien vaihtoehtojen kattavuuteen. Tämän jälkeen järjestöohjaajan haastattelulomakkeeseen tein muutamia muutoksia mm. kysymysten paikkaa vaihdoin ja lisäsin samaan kysymykseen useamman mikä muu -kohdan.

Haastattelu oli puolistrukturoitu haastattelu, jossa osa kysymyksistä oli strukturoituja kysymyksiä, mutta mukana oli myös kokonaan avoimia kysymyksiä. Päädyin puolistrukturoituun haastatteluun, koska tällaisessa tutkimuksessa voi nousta esiin sellaisia uusia asioita, joita lomaketta suunniteltaessa ei vielä osata ainakaan täsmällisesti ajatella. Lisäksi se antaa joustavuutta haastattelijalle ja vastaajalle. (Kurkela 2009, 4). Avoimien kysymysten kautta sain syvällisempää tulkintaa ja merkityksenantoa tiedonhankinnalle.

Järjestöohjaajan haastattelutilanteessa olin tulostanut hänelle ja itselleni haastattelijana perehdyttämisoppaan ensimmäisen version ja haastattelulomakkeet. Järjestöohjaaja sai tehdä omia merkintöjä molempiin, mutta haastattelijana toimin itse kirjurina. Näin haastateltava sai keskittyä ajattelemaan ja pohtimaan kysymyksiä ja vastauksia. Vaikka etukäteen olimme mielestämme sopineet haastatteluajaksi rauhallisen hetken työpaikalla, keskeytyksiä tuli. Ammattilaisena järjestöohjaaja pystyi kuitenkin keskittymään haastatteluun hyvin ja toisaalta minä, kokemattomana haastattelijana, sain

hieman hengähdystaukoa, pystyin ajattelemaan ja suuntautumaan paremmin seuraavaan kysymykseen.

Järjestöohjaajan mielestä perehdyttämisoppaan tulisi olla selkeää, helposti luettava ja ydinasiat sisältävä. Järjestöohjaaja piti tärkeimpänä asiana perehdyttämisoppaassa ja toiminnassa, että kerho-ohjaaja huolehtii lasten turvallisuudesta kerhossa. Kaikki lapset ovat tasavertaisia ja ketään ei saa kiusata. Ohjaajan tehtävänä on puuttua asiaan ja tarvittaessa voi ottaa yhteyttä järjestöohjaajaan. Jokaisessa kerhossa on ensiapulaukku ja Jty:n Nuoret Kotkat kustantaa ohjaajilleen ensiapukursseja. Kaikki kerholaiset ja ohjaajat on vakuutettu Keskinäinen Vakuutusyhtiö Turvassa. Järjestöohjaaja ehdotti, että turvallisuudesta ei tehdä omaa otsikkoa perehdyttämisoppaassa, vaan se sisällytetään useamman otsikon alle.

Järjestöohjaaja korosti kerhon sisällön suunnittelussa, että kerho-ohjaaja suunnittelee yhdessä kerholaisten kanssa kerhon sisällön. Kun kerho-ohjelma on vaihteleva, niin silloin siinä säilyy into ja mielenkiinto kaikilla. Hän piti tärkeänä, että ohjaajat suunnittelevat sellaisia juttuja, joista ovat itsekkin innostuneita ja kiinnostuneita. Kerhon ideointiin voi kysyä apua ja neuvoja järjestöohjaajalta. Hän myös mietti, että jokainen kerho-ohjaaja voisi tuoda ohjaajatapaamiseen ne hyvät ideat, jotka ovat toimineet omassa kerhossa hyvin.

Järjestöohjaaja puhui haastattelussa leikin merkityksestä. Leikin tarkoitus on tuottaa iloa ja mielihyvää leikkijälle. Se opettaa toimimaan yhdessä ja se poistaa ylimääräistä energiaa hyväksyttävällä tavalla. Hyvä leikki on turvallinen. Ensimmäisillä kerroilla on hyvä olla tutustumis-, vuorovaikutus- tai nimileikkejä. Ohjaajalla olisi hyvä olla leikeistä lista "takataskussa". Leikit voivat olla tilanteeseen tai teemaan sopivia. Jos kerhossa on kovin villiä menoa, kannattaa myös miettiä, voisiko suunnitelmasta joustaa ja lähteä ulos leikkimään ulkoleikkejä. Kerhon voi päättää tilanteen mukaan rauhoittumisleikkiin.

Hankalia tilanteita tulee kerhossa jossain vaiheessa, se kuuluu elämään. Haastattelussa järjestöohjaaja antoi ohjeeksi kerho-ohjaajille: "Hankalien tilanteiden sattuessa pysy itse rauhallisena. Ohjaaja pyrkii selvittämään tilanteen, hän pyrkii kuuntelemaan

kaikkia osapuolia ja on tarvittaessa yhteydessä kerholaisen kotiin ja järjestöohjaajaan”.

Järjestöohjaaja oli haastattelussa sitä mieltä, että kerho-ohjaaja kannattaa ehdottomasti haastatella, jotta perehdyttämisopas palvelisi mahdollisimman hyvin kerho-ohjaajia ja perehdyttämistä. Kerho-ohjaajilla on varmasti arvokasta kokemustietoa perehdyttämisestä ja kerhon ohjaamisesta. Lisäksi järjestöohjaaja halusi varmistua kerho-ohjaajien haastattelun avulla tämän hetkisestä kerho-ohjaajien perehdyttämisen laadusta ja saada tietoa mahdollisista kehittämiskohdista..

5.2 Kerho-ohjaajien haastattelut

Perehdyttämisoppaan tekemistä varten haastattelin seitsemää JTY:n Nuorten Kotkien kerho-ohjaajaa (liite 2). Harkinnanvarainen näytetutkimus palveli parhaiten tiedon keräämistä ja kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa yleensä haastatellaan valittuja henkilöitä (Kurkela 2009, 7). Haastateltavat olivat erilaisista koulustaustoista lähtöisin, molempia sukupuolia, erilaisissa teemakerhoista toimineita tai toimivia kerho-ohjaajia.

Kerho-ohjaajien haastattelunkysymykset syntyivät JTY:n järjestöohjaajan Kati Sainion haastattelun pohjalta ja lisäksi siinä käytettiin muutamaa samaa kysymystä kuin järjestöohjaajan haastattelussa. Haastattelu oli puolistrukturoitu haastattelu, jossa osa kysymyksistä oli strukturoituja kysymyksiä, mutta mukana oli myös kokonaan avoimia kysymyksiä. Lisäksi järjestöohjaaja halusi haastattelututkimuksen avulla myös varmistaa ja parantaa kerho-ohjaajien perehdyttämisen laatua kysymällä kerho-ohjaajilta: ”Oletko saanut tarpeeksi apua ja tietoa perehdyttämisessä, ja mitä olisit kaivannut perehdyttämisessä lisää?”

Kerho-ohjaajien yksilöhaastatteluihin pyysin seitsemää henkilöä. Sovin haastatteluajat kerho-ohjaajien kanssa henkilökohtaisesti ja kaikki haastatteluun pyydytetyt suostuivat haastatteluun. Haastattelut tapahtuivat JTY:n Nuorten Kotkien toimistolla, haastateltavan tai haastattelijan kotona. Osa haastateltavista oli toiminut kerho-ohjaajina alle vuoden ja osa useita vuosia, jopa yli 10 vuotta.

Haastattelututkimuksen litteroinnilla tarkoitetaan puhemuotoisen aineiston tai tutkimukseen osallistuneiden vastaajien vastausten puhtaaksi kirjoittamista (Hirsijärvi & Hurme 2004, 140). Haastattelutilanteessa olin jo tehnyt sen verran valintaa, että en kirjoittanut sanasta sanaan mitä haastateltava sanoi, vaan olennaisen. Kuitenkin kirjoitin myös ylös ne asiat, jotka liittyivät ohjaajatapaamiseen ja -koulutukseen, sillä niistä saattaisi minulle myöhemmin olla työssäni hyötyä.

Kun olin haastatellut kerho-ohjaajat, kokosin haastateltavien kaikki vastaukset yhteen jokaisen kysymyksen alle. Haastateltavista käytin etunimen alkuosaa, että tiesin mitä kukakin oli sanonut. Päätelmien tekeminen suoraan tallennetusta materiaalista on helpompaa silloin, kun haastateltavia on vain muutama ja haastattelut eivät ole kovin pitkiä (Hirsijärvi & Hurme 2004, 138).

Haastateltavat kerho-ohjaajat olivat toimineet kerho-ohjaajina: alle vuoden kaksi ohjaaja, yli kolme vuotta oli toiminut 2 ohjaajaa ja yli viisi vuotta 3 ohjaajaa. Haastattelusta tuli esille, että pitkään toiminnassa mukana olleiden kerho-ohjaajien vastaukset olivat yleisesti ottaen laajempia kuin vähän aikaa toimineiden. Oletin, että niillä kerho-ohjaajilla, joilla perehdyttämisestä on vähän aikaa kulunut, olisi tuoreemmassa muistissa oma kerho-ohjaamisen alku ja siten myös laajemmat vastaukset haastattelussa.

Kaikki haastateltavat vastasivat kyllä, kun haastattelussa kysyttiin, olivatko he saaneet tarpeeksi apua ja tietoa perehdyttämisvaiheessa. Kysyttäessä mitä kerho-ohjaajat olisivat kaivanneet lisää perehdyttämisessä, kahdessa haastattelussa mainitaan ohjaajakoulutuksen tärkeydestä sekä haluttiin vinkkejä leikkeihin. Kahdessa haastattelussa tuli esiin kehittämisen arvoisia ideoita perehdyttämiseen ja kerho-ohjaajakoulutukseen:

”Ensimmäisellä kerhokerralla voisi olla mukana joku sellainen, joka on aiemmin ohjannut kerhoa”

”10 vuotta sitten ei monikulttuurisuus ollut vielä kovin ajankohtainen kerhoissa täällä Jyväskylässä. Nykypäivänä monessa kerhossa moni-

kulttuurillisuus tuo omat haasteensa. Lisäksi nuorella ohjaajalla olisi hyvä olla jotain eväitä puuttua vaikeisiin tilanteisiin. Tämä ja kiusaamistilanteet olisi hyvä ottaa koulutuksessa esille.”

Melkein kaikissa vastauksissa oli (6/7), että kerho-ohjaajien perehdyttämisoppaan tulisi ulkoisesti näyttää selkeältä ja helposti luettavalta. Perehdyttämisoppaaseen toivottiin värikkyyttä (3/7), kuvia (3/7), huumoria (1/7)

”Värikäs kestävä. Se pysyy mukana ja siitä voi muistuttaa mieltänsä myöhemmin perehdytyksen jälkeen vähän niin kuin bussiaikataulu”

”Aihealueet hyvin erotettu toisistaan, että on helppo palata kohtaa, joka jäi epäselväksi tai haluaa kerrata vielä.”

”Perehdyttämisopas ei saisi olla liian pitkä tai se on jaettu useampaan osaan. Toinen vihkonen olisi syventävä ”jatkokurssi.”

Pitkään toimineet kerho-ohjaajat esittivät ideoita perehdyttämisoppaan sisällöstä ja kerho-ohjaaja koulutuksesta, vaikka niitä ei varsinaisesti kysytty. Molemmat aiheet otin kiitollisena vastaan ja niitä aion käyttää hyödykseni, kun suunnittelen kerho-ohjaajakoulutusta.

”Ei tarvitse pyörää jokaisen keksiä. Meillä on jo vuosien kokemus kerhoista, voidaan hyödyntää sitä, jaetaan hyväksi todettuja taitoja ja tietoja.”

Perehdyttämisoppaan kansilehden toivottiin kuvaa kerhosta (4/7) sekä iloa ja huumoria (3/7). Kansilehden kuvaamiseen käytettiin sanoja: mukaansa tempaava, pirteä, selkeä, ei liian kirjallinen ja teksti tiivistettynä.

”Ehkä kannessa voisi lukea: Ohjaajan opasvihko”

Perehdyttämisoppaan takakanteen ehdotettiin ”mukavia kerhohetkiä” – tekstiä, yhteystietoja ja kuvia toiminnasta. Muita ideoita perehdyttämisoppaan tekemiseen mainitaan, että se sisältää kuvia ja esimerkkejä oikeista tilanteista. Toivottiin myös, että

kerhot ovat eritelty teemoittain sekä teemakerhoihin yleiset ohjeet. Perehdyttämispöytäkirjan tiivistelmää perusteltiin:

”Tiivistelmä tärkeistä asioista helpottaa oppimista ja muistia.”

Alle vuoden toiminut kerho-ohjaaja kertoi haastattelussa:

”Asiat selitetty lyhyesti ja ytimekkäästi, mutta sillä tavalla, että kaikki oleellinen löytyy.”

5.3 Kerho-ohjaajien koulutuksen sisällön sähköpostikysely

Tein sähköpostikyselyn kerho-ohjaajakoulutuksen sisällöstä Keski-Suomen Nuoret Kotkat Piirijärjestö ry:n hallituksen jäsenille. He ovat toimineet kaikki Nuorten Kotkien kerho-ohjaajina sekä ohjaajina leireillä, lasten kursseilla ja tapahtumissa. Tutkimuksen perusjoukko, piirihallituksen jäsenet, oli sen verran pieniryhmä, että pystyin tekemään kokonaistutkimuksen eli tutkimaan koko perusjoukon (Heikkilä 2010,14–15). Tutkimusaineisto eli havaintoaineisto oli primaarista eli tätä tutkimusta varten kerättyä (Heikkilä 2010,14–15). Kerho-ohjaajakoulutuksen sisällön sähköpostikyselyssä tavoitteenani oli selvittää: mitkä asiat ovat ne kaikkein keskeisimmät aiheet, jotka tulisi ottaa mukaan koulutukseen.

Kyselylomakkeen kysymykset olivat puolistrukturoituja, jossa osa kysymyksistä oli strukturoituja kysymyksiä, mutta mukana oli myös kokonaan avoimia kysymyksiä. Keski-Suomen Nuoret Kotkat Piirijärjestö ry:n hallituksessa on 8 jäsentä ja lähetin sähköpostikyselyn heille marraskuussa 2014, sain vastauksia viideltä jäseneltä eli vastausprosentti oli 62,5 %.

Keräsin kyselyn vastaukset sähköpostista Excel-taulukkoon, josta ne oli helppo lukea ja käsitellä. Ensimmäisessä kysymyksessä kysyttiin, että miten tärkeänä pidät seuraavia aihealueita kotkaohjaajakoulutuksessa. Vastausvaihtoehdot oli annettu valmiiksi ja vastaaja voi tässä monivalintakysymyksessäni arvioida ne asteikolla 1-5, niin että 1=vähän tärkeä ja 5=erittäin tärkeä. Vastaukset olivat hyvin yhden suuntaisia,

eniten hajontaa oli järjestötietämyksen, kokkaamisen lasten kanssa sekä Kotkakerhon ja toiminnan mainostamisen välillä.

Lasten turvallisuutta koulutusaiheena kaikki vastaajat pitivät erittäin tärkeänä ja se sai täydet 25 pistettä ja nousi kyselyssä ensimmäiselle sijalle. Toiseksi tärkeimpänä pidettiin Kerhon/leirin suunnittelua 24 pisteellä ja kolmanneksi tärkeimpänä aiheena pidettiin KIPU projektia – Kiusaaminen ja syrjintä on rikos – puuttuminen on välittämistä, joka sai myös 24 pistettä. Vähemmän tärkeinä aiheina kotkaohjaajakoulutuksessa pidettiin Järjestötietämystä 13 pistettä ja Kotkakerhon ja -toiminnan mainostamista 15 pistettä. Eräässä vastauksessa Kotkakerhon ja toiminnan mainostaminen nähtiin enemmän järjestöohjaajan tehtävänä.

Toisena kysymyksenä oli tutkimuksessani, mitä muita aiheita pidät tärkeänä Kotkaohjaajakoulutuksessa? Tähän kysymykseen tuli 2 vastausta:

”Mieleeni tuli, että olisiko yhtenä käsiteltävänä asiana ohjaajan vastuu, mitä kaikkea se pitää sisällä?”

”Ohjaajien yhteistyö ja yhteishengen kohottaminen”

Kolmantena ja viimeisenä kysymyksenä oli kyselytutkimuksessani muita ideoita Kotkaohjaajakoulutuksen järjestämiseksi. Kolme vastaajaa oli kirjoittanut tähän kysymykseen:

”Paremmiin pitäisi ensiapukoulutusmahdollisuutta tarjota ohjaajille. Olisi hyvä olla jokaisessa kerhossa yksi ensiaputaitoinen ohjaaja.”

”Sopivassa suhteessa toimintaa ja tietoa, jotta se olisi kiinnostava ja innostava.”

”Kivaa yhteistä toimintaa, jossa yhteishenki kasvaa ja samalla oppii uutta.”

6 PRODUKTIN VALMISTAMISPROSESSI

Tässä luvussa käsittelen produktin valmistamisprosessia ja sen jalkauttamissuunnitelmaa.

6.1 Produktin valmistamisen prosessista

Toiminnallinen opinnäytetyö oli yhden vuoden ja kolmen kuukauden prosessi. Matka on ollut mielenkiintoinen, mutta paikoin todella haastava. Opinnäytetyön raporttiosan ja produktiosan kirjoittaminen eteni käsi kädessä yhtä aikaa. Ostin opinnäytetyön päiväkirjaksi ison ruudullisen vihkon, alussa kirjoitin paljon varsinkin ideoita ja se pysyi hyvin mukana, mutta opinnäytetyön edetessä siitä tuli erilaisten muistiinpanopereiden säilytyspaikka.

Aluksi tutustuin tietoperustaan vapaaehtoistyöstä ja osallisuudesta. Tietoperusta antoi vankan hyvän pohjan perehdyttämisoppaan alkupohjan luomiselle. Myöhemmin se auttoi haastattelukysymysten tekemisessä ja löytämään haastatteluista tärkeimmät ja oleellisimmat asiat. Opinnäytetyön tietoperustaa oli mielenkiintoista tutkia ja kirjoittaa.

Hyödynsin työn syntymisessä pitkäaikaista toimimistani Nuorten Kotkien kerho-ohjaajana ja äitiyslomien sijaisuuksien tekemistä järjestöohjaajana. Kerho-ohjaajan työ antoi realistista näkökulmaa kentällä tapahtuvasta työstä ja järjestöohjaajan työ näkökulmaa vapaaehtoistyön johtamisesta. Hyödynsin perehdyttämisoppaan tekemisessä myös vuosia sitten saamaani omaa kehitysvammaistenohjaajakoulutustani. Tietoperustan ja oman kokemustiedon pohjalta kirjoitin kerho-ohjaajien perehdyttämisoppaasta alustavan pohjan.

Tieteellisen tutkimuksen tekeminen meinasi tässä työssä käydä yllättävänkin haasteelliseksi. Sovelsin laadullisen tutkimusaineiston keruumenetelmiä ja tein keskusteluyyppisen haastattelun järjestöohjaajalle. Siinä kartoitin, mitä järjestöohjaaja ajatteli, kustakin perehdyttämisoppaan kohdasta, sekä mitä hän haluaisi lisätä tai poistaa

alustavasta perehdyttämisosapohjasta. Halusin saada oppaasta hänen työhönsä käyttökelpoisen työvälineen.

Tiesin, että kerho-ohjaajilla olisi varmasti arvokasta kokemustietoa. Tein JTY:n kerho-ohjaajille yksilohaastattelut. Haastattelut antoivat kehittämisajatuksia ja -ideoita perehdyttämisoppaan tekemiseen sekä jalkauttamissuunnitelmaan. Oppaan aihealueita oli myös rajattava, koska muuten siitä olisi paisunut liian laaja, haastattelut auttoivat myös tässä rajaustehtävässä. Oman hiljaisen tiedon, käyttämieni menetelmien ja työn tilaajan kommenttien avulla alkoi perehdyttämisoppaan varsinainen sisältö hahmottumaan.

Kerho-ohjaajien haastattelujen jälkeen, keskustelimme vielä tilaajan toiveista ja ajatuksista oppaan sisältöön liittyen. Sain rakentavia kommentteja muutoksia varten. Opasta lähetin useampia kertoja tilaajalle sähköpostin välityksellä. Työstin opasta useampaan kertaan läpi ennen, kun se sai lopullisen muotonsa. Sitä oli kuitenkin ilo tehdä ja se sujui jouhevasti.

Produktin graafisesta suunnittelussa sain apua työntilaaajalta. Kuvituksessa on auttanut yksi Nuorten Kotkien kerho-ohjaajista. Opinnäytetyöni liitteenä on ainoastaan perehdyttämisoppaan tekstiosa.

6.2 Produktin jalkauttamissuunnitelma

Kerho-ohjaajien perehdytysopas otetaan käyttöön JTY:n Nuorten Kotkien kerho-ohjaajien perehdyttämisessä. Uudet kerho-ohjaajat saavat oman kappaleen oppaasta rekrytointivaiheessa tai viimeistään, kun he aloittavat kerhon ohjaamisen. Perehdyttämisosapaa annetaan myös Kotkaliiton koulutusryhmään käyttöön ja mahdollisesti sitä voivat hyödyntää muutkin Nuorten Kotkien yhdistykset.

Perehdyttämisoppaan jalkauttamiseksi järjestetään keväällä 2016 kerho-ohjaajakoulutus. Ohjaajakoulutuksen sisällön kyselytutkimuksen tuloksena 3 pääsisältöaluetta ovat lasten turvallisuus, kerhon/leirin suunnittelu sekä KIPU – Kiusaaminen ja syrjintä on rikos – puuttuminen on välittämistä. Lasten turvallisuutta ja riskien

hallintaa kerhoissa voidaan lisätä, paitsi Nuorten Kotkien omilla koulutuksilla, myös ohjaamalla kerho-ohjaajia Punaisen ristin ensiapukurssille. Kyselytutkimuksen mukaan ohjaajakoulutuksessa tulisi olla tietoa ja yhteishenkeä nostattavaa toimintaa sopivassa suhteessa. Hyvä perehdyttäminen ja tehtävään liittyvä koulutus antavat vapaaehtoiselle valmiudet kohdata toiminnassa esiin tulevia haasteita.

7 POHDINTAA JA ARVIOINTIA

Tässä luvussa on työn tilaajan arviointi produktiosta ja oma pohdintaa opinnäytetyön tekemisestä.

7.1 Työn tilaajan arviointi

Jyväskylän Työväenyhdistyksen Nuorten Kotkien kerho-ohjaajien perehdyttämisoppaan tilaaja arvio:

Sirpa Pietikäisen tuottama kerho-ohjaajien perehdyttämisopas vastaa hyvin Nuorten Kotkien tarpeeseen. Oppaassa on selkeästi kiteytetty yksiin kansiin oleelliset asiat, jotka on hyvä tietää vertaisohjaajan ja kerho-ohjaajan tehtävistä ennen kerhotoiminnan aloittamista.

Sirpa teki hyvää yhteistyötä ohjaajien sekä työntekijän kanssa selvittäessään Nuorten Kotkien sekä ohjaajien toiveita ja tarpeita. Selvittelytyön jälkeen hän tuotti opasta itsenäisesti, mutta pyysi ja otti vastaan myös palautetta ja jatkoi työtään saamansa palautteen perusteella.

Opasta tullaan varmasti hyödyntämään käytännössä, työntekijän ja ohjaajien työvälineenä sekä perehdytyksessä että koulutuksessa. Opasta on helppo päivittää ja pitää ajan tasalla vuosien mittaan.

7.12.2015 Jyväskylä

JTY:n Nuoret Kotkat
Kati Sainio
järjestöohjaaja

7.2 Oma pohdinta

Aloitin opinnäytetyöni suunnitteluni heti opiskeluni alkuvaiheessa ja alusta asti oli selvää, että halusin mielelläni kehittää Nuorten Kotkien toimintaa, jonka parissa olen tehnyt vapaaehtoistyötä että palkkatyötä. Keskustelin asiasta JTY:n Nuorten Kotkien järjestöohjaajan Kati Sainion kanssa ja hän innostui asiasta. Pohdiskelun jälkeen syntyi idea perehdyttämisoppaan tekemisestä JTY:n kerho-ohjaajille.

Opinnäytetyöntekoprosessi on ollut mielenkiintoinen, mutta haastava. En ole aikaisemmin tehnyt tämän tyyppistä kehittämistyötä tai tuotosta. Opin paljon uutta ja sain vahvistusta ajatuksilleni osallisuuden merkityksestä ryhmäohjauksessa sekä tietoa laadukkaasti järjestetystä vapaaehtoistyöstä. Olen oppinut kehittämistyön menetelmien käyttämistä työelämän kehittämisessä. Tämän työn tekeminen on myös kirkastanut yhteisöpedagogin ammattikuvaa.

Tietoperustaa mietin paljon myös työn edetessä. Pohdin, olisiko sitä pitänyt laajentaa perehdyttämisoppaan aihealueiden mukaan. Päädyin kuitenkin osallisuuden käsittelemiseen, koska se on kerho-ohjaajan työn ydintä.

Tämä opinnäytetyö antaa mielestäni järjestöohjaajalle työn tueksi selkeän tuotoksen, jota hän voi käyttää perehdyttämistilanteessa yhdessä kerho-ohjaajan kanssa. Kerho-ohjaaja voi helppo lukuisesta oppaasta kerrata asioita ja palata niihin tarvittaessa myöhemmin. Perehdyttämisopas edes auttaa järjestämään Nuorten Kotkien laadukasta vapaa-ajan toimintaa.

Perehdyttämisoppaan tekemisessä ja valmiissa tuotoksessa onnistuin mielestäni hyvin, siitä tuli hyvä käyttökelpoinen väline perehdyttämiseen. Opinnäytetyön tietoperustan vapaaehtoistyön osuudessa olisin voinut ottaa vapaaehtoistyön johtamisen näkökulmaa enemmän. Kehittämistyön menetelmien käytössä on vielä harjaantumi-

sen varaa, ja se osio tuntuikin kaikkein vaikeimmalta tässä opinnäytetyössä. Kirjoittamisprosessi oli haasteellinen, minulla ei synny tekstiä helposti ja kielioppikin tuotti paikoin vaikeuksia. Olen kiitollinen kaikille henkilöille, jotka ovat olleet mukana opinnäytetyöprosessissani. Kaiken kaikkiaan olen kuitenkin iloinen ja tyytyväinen opinnäytetyöstäni, sain oppia paljon uusia asioita, joita tulen käyttämään tulevaisuudessa niin palkkatyössäni kuin vapaaehtoistyössäni.

Kun järjestöt haluavat uusia toimijoita mukaan, järjestöjen täytyy seurata yhteiskunnallisia muutoksia sekä miettiä minkälainen toiminta ihmisiä kiinnostaa. Vapaaehtoistyön ja järjestötyön tulevaisuuden näkymät olisi mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe. Pienillä järjestöillä on usein rajalliset resurssit. Niiden järjestöjen, jotka järjestävät vapaa-ajan toimintaa lapsille ja nuorille kannattaa yhdistää voimiaan ja järjestää yhdessä esim. koulutuksia ja tapahtumia.

LÄHTEET

Aronet-Esitystyhtiö Oy 2015. Viitattu 15.6.2015.

<http://www.kouluon.fi/fi/oppimateriaalit/opetusideat/erilaiset-oppimistyyli/>

Dietrich, Noora 2014. Perehdyttämispas vapaaehtoistoimintaan. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö. Viitattu 6.2.2015.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/76917/Dietrich_Noora.pdf?sequence

Heikkilä, Tarja 2010, Tilastollinen tutkimus. 7-8 painos. Helsinki: Edita Prima Oy

Jyväskylän Työväenyhdistys ry 2015. Viitattu 15.8.2015.

<http://jty.fi/2015/09/03/nuoret-kotkat-3/>

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2004. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Jämsen, Arja & Pyykkönen, Anne (toim.) 2015. Osallisuuden jäljillä. Saarijärvi: Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry.

Järjestötyönbarometri 2013. Ajankohtaiskuva sosiaali- ja terveystyöjärjestöistä. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry: Helsinki

Järjestötyönbarometri 2014. Ajankohtaiskuva sosiaali- ja terveystyöjärjestöistä. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry: Helsinki

Kallio, Maria 2010. Järjestötyö muutoksessa. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö. Viitattu 17.2.1.2015.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/22757/Kallio_Maria.pdf?sequence=

Kansan Sivistystyön Liitto KSL ry 2005. Osallistavat menetelmät. Tuki- ja virikeaineisto. Viitattu 24.6.2015. <http://www.ksl.fi/images/osallistavatmenetelmat.pdf>

Kurkela, Reijo 2009. Tilastollinen tiedonkeruu -verkko-oppimateriaaliopas. Tilastokeskus ja Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia. Viitattu 5.7.2015.

<https://www.stat.fi/virsta/tkeruu/>

- Laimio, Anne 2010. Työnohjaus osana laadukkaan vapaaehtoistoiminnan järjestämistä. Työnohjaajakoulutus, Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Viitattu 28.2.2015. <http://www.kssotu.fi/versova/media/docs/Tyoenohjaus%20al.pdf>
- Laimio, Anne & Välimäki, Sari 2011. Vapaaehtoistoiminta kehittyy. Jyväskylä: Keski-Suomen Sosiaaliturvayhdistys. Viitattu 29.1.2015. http://www.kssotu.fi/versova/media/Vapehttoim_KEHITTY.pdf
- Maaseudun sivistysliitto 2015. Viitattu 14.7 2015. <http://www.msl.fi/index.php?pid=83&cid=83>
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2015. Viitattu 16.8.2015. http://www.mll.fi/vanhempainnetti/lasten_leikit/tutustumisleikit/
- Myllyniemi, Sami 2012. Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012. Tilasto-osio. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 127, verkkojulkaisuja 53. Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 46: Helsinki. Viitattu 28.2.2015. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2013/05/Nuorisobarometri_2012_Verkkojulkaisu.pdf
- Nivala, Elina & Rynnänen, Sanna 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2013, vol. 14. Viitattu 15.6.2015. <http://www2.uef.fi/documents/1381035/2330652/NivalRynn%c3%a4nen2013.pdf/c137b4d0-ce69-4f4d-b57d-e27dacf4a0e9>
- Nuorten Kotkien Keskusliitto – Unga Örnars Centraförbund NKK ry 2015. Viitattu 15.8.2015. <http://nuoretkotkat.fi/category/nuoret-kotkat/>
- Penttinen, Aulikki & Mäntynen, Jukka 2009. Työhön perehdyttäminen ja opastus – ennakoivaa työsuojelua. Työturvallisuuskeskus TTK. Viitattu 15.7.2015. http://www.tyoturva.fi/files/800/Tyohon_perehdyttaminen2009.pdf
- Pessi, Anne Birgitta & Oravasaari, Tomi 2010. Kansalaisjärjestötoiminnan ytimessä. Tutkimus RAY:n avustamien sosiaali- ja terveystajärjestöjen vapaaehtoistoiminnasta. Helsinki: Raha-automaattiyhdistys.
- Pessi, Anne Birgitta 2011. Suomalainen vapaaehtoistoiminta – unelma ja uhkakuvia - luento. Kansalaisyhteiskunnan tutkimus- ja kehittämispäivät –KANTU 17.2.2011 Jyväskylä. Viitattu 22.2.2015. <http://kans.jyu.fi/seura/ky2011/luentodiat/peSSI/view>

- Pihlaja, Maija & Salmi, Laura & Skippari Virpi 2013. Osaava kerhonohjaajaopas kerhonohjaajalle. Suomen 4H-liitto ry. Viitattu 25.8.2015. <http://www.4h.fi/wp-content/uploads/2014/10/osaavakerhonohjaaja2013.pdf>
- Rahikka-Räsänen, Niina & Ryyänen, Sanna 2014. Osallistuminen ja osallisuus lähidemokratiassa. Suomen Setlementtiliitto ry:n Uusi paikallisuus -hankkeen kehitysprojekti osallistumisen ja osallisuuden mahdollisuuksien lisäämiseksi lähidemokratiassa. 5/2014. Viitattu 17.6.2015. https://setlementti-fi-bin.directo.fi/@Bin/9d18528e1fe3fd8505524cf5db8a25/1435230309/application/pdf/516745/Rahikka_Ryyananen2014.%20Osallistuminen%20ja%20osallisuus%20%C3%A4hidemokratiassa%20-tutkimusraportti.pdf
- Rahkonen, Juha 2015. Vapaaehtoistyöntekeminen Suomessa. Tutkimusraportti, maaliskuu 2015. Taloustutkimus Oy. Viitattu 8.11.2015. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content25B241>
- Rinne, Tiina 2014. Leikitään yhdessä. Suomen 4H-liitto ry. Viitattu 25.8.2015. <http://www.4h.fi/wp-content/uploads/2014/10/leikki2011.pdf>
- Sainio, Kati 2015. Suullinen tieto 1.9.2015. Jyväskylä: Jyväskylän Työväenyhdistys.
- .Salovaara, Reija 2008. Voima virtaa. Menetelmämateriaali osallisuudesta tukioppilastoimintaan ja MLL:n nuorisotyöhön. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Helsinki: Mictor 2008. Viitattu 25.6.2015. <http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/239920c333e84167e1bfbf34c6e4571e/1435221957/application/pdf/5945583/MLL%20tuki%20Osallisuus%20lowres.pdf>
- Sosiaali- ja terveysministeriö, 2014. Sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toimintaedellytysten kehittämistyöryhmän raportti. Sosiaali- ja terveysministeriönraportteja ja muistioita 2014:4. Viitattu 3.3.2015. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=9882185&name=DLFE-29042.pdf
- SOSTE Suomen sosiaali- ja terveys ry:n esite 2012. Sosiaali- ja terveysjärjestöt hyvinvoinnin rakentajina. Vaasa: Fram Oy.
- Yli-Rinne, Veli-Matti 2015. Vapaaehtoisten johtaminen, voittoja joka päivä. Suomen Palloliitto. Viitattu 16.2.2015.

<http://seuraohjelma.fi/seuranhallinto/seuratoimijat/vapaaehtoiset/getfile.php?file=1>

8

LIITE 1: JÄRJESTÖOHJAAJAN HAASTATTELU

Olen tekemässä perehdyttämisopasta ja siihen liittyvää kerho-ohjaajakoulutusta Humakin opinnäytetyönä Jyväskylän Työväenyhdistyksen Nuorten Kotkien vapaaehtoisille kerho-ohjaajille. Perehdyttämisopas on osa Nuorten Kotkien toiminnan kehittämistä.

1 Mitkä seuraavista otsikoista kerho-ohjaajien perehdyttämisoppaan mielestäsi on vähintään sisällettävä? (Laita rasti mielestäsi oikeaan kohtaan)

- a) mikä Nuoret Kotkat on? Kyllä___ EI ___ En tiedä___
- b) Nuorten Kotkien arvot ohjaavat kerhotoimintaa Kyllä___ EI ___ En tiedä___
- c) kerho-ohjaajan tehtävät Kyllä___ EI ___ En tiedä___
- d) kerhokerran suunnittelu Kyllä___ EI ___ En tiedä___
- e) kerhotarvikkeet Kyllä___ EI ___ En tiedä___
- f) kerhopalkkio ja matkakorvaus Kyllä___ EI ___ En tiedä___
- g) vakuutukset Kyllä___ EI ___ En tiedä___
- h) kerho-ohjaajalle tärkeät yhteystiedot Kyllä___ EI ___ En tiedä___

2 Mikäli vastasit **ei** johonkin edellisen kysymyksen kohtaan, haastattelija voi siihen kohtaan suoraan vetää viivan tässä kysymyksessä.

Perehdyttämisopasluonnokseen on otsikoiden alle hahmoteltu asiasisältöjä. Mitä asioita mielestäsi lisätään tai poistetaan seuraavien otsikoiden alla olevasta sisällöstä? (Haastattelija lukee ääneen perehdyttämisopasluonnoksesta kyseisen kohdan ja samaan aikaan haastateltavalla on myös oma teksti nähtävänä/luettavana.)

1 mikä on Nuoret Kotkat?

4 kerhokerran suunnittelu

5 kerhotarvikkeet

6 kerhopalkkio ja matkakorvaus

b) Mitä ne sisältäisivät?

5 Millainen järjestys olisi hyvä näille perehdyttämisoppaan otsikoille valmiissa perehdyttämisoppaassa? Laita numero järjestykseen. (Haastattelija poistaa/vetää yli ne otsikot, joihin tuli ei vastaus aikaisemmissa kysymyksissä. Haastattelija lisää ne otsikot

- 1 ___ mikä Nuoret Kotkat on?
- 2 ___ Nuorten Kotkien arvot ohjaavat kerhotoimintaa
- 3 ___ kerho-ohjaajan tehtävät
- 4 ___ kerhotarvikkeet
- 5 ___ kerhopalkkio ja matkakorvaus
- 6 ___ vakuutukset
- 7 ___ kerho-ohjaajalle tärkeät yhteystiedot
- 8 ___ miten vältän hankalia kerhotilanteita
- 9 ___ lapsen kehitys ikäjaksoittain
- 10 ___ erityistä tukea tarvitsevat lapset
- 11 ___ kerhon turvallisuus
- 12 ___ ideoita kerhon pitämiseen
- 13 ___ saat todistuksen kerhon ohjaamisesta
- 14 ___ ohjaajan ja vertaisohjaajan välinen yhteistyö
- 15 ___ joku muu otsikko, mikä _____
- 16 ___ joku muu otsikko, mikä _____

17 ___joku muu otsikko, mikä_____

6 a) Millainen perehdyttämisoppaan tulisi ulkoisesti olla?

b) Millainen perehdyttämisoppaan kansilehden tulisi olla?

c) Millainen perehdyttämisoppaan takakansi tulisi olla?

7 Kerho-ohjaajilla on varmasti myös arvokasta tietoa perehdyttämisestä ja kerhon ohjaamisesta. Mitä asioita kannattaisi kysyä JTY:n kerho-ohjaajilta esimerkiksi haastattelututkimuksessa, että perehdyttämisopas palvelisi mahdollisimman hyvin tulevaisuudessa kerho-ohjaajia ja perehdyttämistä?

8 Mitä muita ideoita sinulla on perehdyttämisoppaan tekemiseen?

Lämmin kiitos haastattelusta.

LIITE 2: KERHO-OHJAAJIEN HAASTATTELU

Haastattelu kerho-ohjaajien perehdyttämisoppaasta

Olen tekemässä yhteisöpedagogi (AMK) -tutkinnon opinnäytetyönäni kerho-ohjaajien perehdyttämisopasta ja järjestämässä kerho-ohjaajakoulutusta Jyväskylän Työväenyhdistyksen Nuorten Kotkien vapaaehtoisille kerho-ohjaajille. Kerho-ohjaajilla on erittäin arvokasta tietoa perehdyttämisestä ja kerhon ohjauksesta. Kiitos sinulle vastaamisesta.

1. Kuinka kauan olet toiminut kerho-ohjaajana?
alle vuoden___
yli 3 vuotta___
yli 5 vuotta___
2. Oletko saanut tarpeeksi apua ja tietoa perehdyttämisessä? Kyllä___ En___
En tiedä___
3. Mitä olisi kaivannut perehdyttämisessä lisää?

4. a) Millainen perehdyttämisoppaan tulisi ulkoisesti olla?

b) Millainen perehdyttämisoppaan kansilehden tulisi olla?

c) Millainen perehdyttämisoppaan takakansi tulisi olla?

5. Mitä muita ideoita sinulla on perehdyttämisoppaan tekemiseen?

Lämmin kiitos haastattelusta.

LIITE 3: SÄHKÖPOSTIKYSELY OHJAAJAKOULUTUKSEN SISÄLLÖSTÄ

Sähköpostikysely Keski-Suomen Nuoret Kotkat piirijärjestö ry:n hallituksen jäsenille:

Hei!

Suunnittelen ja toteutan Nuorten Kotkien ohjaajakoulutuksen yhteisöpedagogi (AMK) -tutkinnon opinnäytetyönäni. Olen suunnittelemassa kerho-ohjaaja koulutuksen sisältöä ja nyt kysyn teiltä hyvät hallituksen jäsenet mielipidettänne ohjaajakoulutuksen sisällöstä. Pyytäisin vastaamaan viimeistään 31.12 2014 mennessä.

1 Miten tärkeänä pidät seuraavia aihealueita Keski-Suomen Nuorten Kotkien piirijärjestön järjestämässä kerho-ohjaajakoulutuksessa:

Arvioi niitä asteikolla 1-5, niin että 1= vähän tärkeä ja 5=erittäin tärkeä. Laita jokaisen kohdan perään arviointisi numero.

- a) Kerhon/leirin suunnittelu
- b) Ryhmän ohjaus
- c) Leikin ohjaaminen
- d) Vertaisohjaajan ohjaaminen
- e) Järjestötietämys
- f) Kotkatietämys ja arvot
- g) Lasten turvallisuus
- h) Ensiapu
- i) Kädentaidot askartelu
- j) Kokkaaminen lasten kanssa
- k) Ongelmatilanteiden selvittäminen

- l) KIPU – Kiusaaminen ja syrjintä on rikos – puuttuminen on välittämistä
- m) Lasten erilaisuuden huomioiminen
- n) Lapsen itsetunnon vahvistaminen
- o) Lasten vanhempien kohtaaminen
- p) Kotkakerhon ja -toiminnan mainostaminen

2. Mitä muita aiheita pidät tärkeänä kerho-ohjaajakoulutuksessa?

3. Muita ideoita kerho-ohjaajakoulutuksen järjestämiseksi?

Lämmin kiitos vastauksestasi.

Terveisin Sirpa Pietikäinen

LIITE 4: OPINNÄYTETYÖN PRODUKTIOSA

Sisältö

1. Tervetuloa
2. Mikä on Nuoret Kotkat?
3. Nuorten Kotkien arvot ohjaavat kerhotoimintaa
4. Kerho-ohjaajan tehtävät
5. Kerhokerran suunnittelu
6. Kerhotarvikkeiden hankinta
7. Kerhopalkkio ja matkakorvaus
8. Nuorten Kotkien vakuutukset

1 TERVETULOA NUORTEN KOTKIEN OHJAAJAKSI TAI VERTAISOHJAAJAKSI

Olet lämpimästi tervetullut Jyväskylän Työväenyhdistyksen Nuorten Kotkien kerho-ohjaajaksi tai vertaisohjaajaksi. JTY:n Nuorilla Kotkilla on erilaisia kerhoja. Kerhot kokoontuvat kerran viikossa 1-2 tuntia ja toiminta vaihtelee illoittain. On myös tiettyyn teemaan (esim. kädentaidot, kokkaus, liikunta) keskittyviä kerhoja.

Kerhonojhaajana voi toimia 18 vuotta täyttänyt. Ohjaajat vastaavat kerhokertojen suunnittelusta ja toteutuksesta kerholaisten toiveet huomioon ottaen. Nuoret (13–17 v) toimivat vertaisohjaajina eli apuohjaajina aikuisen ohjaajan kanssa tai nuoret (16–18 v) ohjaavat kerhoa pareina. Kerhonojhaajat toimivat tehtävässä yleensä vähintään yhden syys- tai kevätkauden.

2 MIKÄ ON NUORET KOTKAT?

Nuoret Kotkat on valtakunnallinen sosiaalidemokraattisiin arvoihin pohjaava varhaisnuorisjärjestö. Nuoret Kotkat järjestää monipuolista toimintaa lapsille, nuorille ja heidän perheilleen. Toimintaan kuuluu myös lasten oikeuksien puolustaminen päätöksenteossa ja julkisessa keskustelussa. Jyväskylän Työväenyhdistyksen (JTY:n) Nuoret Kotkat järjestää kerhoja, retkiä, leirejä, kursseja/teemapajoja ja tapahtumia. Kerhotoiminta on suunnattu pääasiassa alakouluikäisille lapsille, 6-12 vuotiaille. Nuorten Kotkien toiminta perustuu mukana olevien aikuisten vapaaehtoistyöhön. Vapaaehtoisten toimijoiden monipuolinen ammatillinen kokemus ja toimintaan osallistuvien laaja ikäjakauma on toiminnan vahvuus.

Nuoret Kotkat järjestää monipuolista toimintaa ympäri Suomea. Suurin osa toiminnasta on paikallisella tasolla, mutta toimintaa on myös valtakunnallisesti ja kansainvälisesti. Nuoret Kotkat järjestävät valtakunnallisesti muun muassa:

- Koulutusta
- Kulttuuri- ja luontotapahtumia
- Kansainvälisiä leirejä ja seminaareja
- Etujärjestötoimintaa

3 NUORTEN KOTKIEN ARVOT OHJAAVAT KERHOTOIMINTAA

Nuorten Kotkien toiminta:

- Tukee lasten ja nuorten kasvua itsenäisiksi, elämänmyönteisiksi ja tasapainoisiksi aikuisiksi sekä yhteistyökykyisiksi, aktiivisiksi ja vastuuntuntoisiksi kansalaisiksi.

- Antaa arvomaailman, johon kuuluvat tasa-arvo, demokratia, kansainvälisyys, oikeudenmukaisuus, solidaarisuus ja yhteisöllisyys.
- Kannustaa lapsia toimimaan ryhmissä, joissa kaikki ovat tasa-arvoisessa asemassa. Jokaisen mielipidettä kuunnellaan eikä ketään kiusata.
- Puolustaa Lapsen oikeuksia valtakunnallisesti ja kansainvälisesti.

4. KERHO-OHJAAJAN TEHTÄVÄT

Kerhojen suunnitteluun ja toteutukseen liittyvät työtehtävät:

- Kerho-ohjaaja suunnittelee kerhon sisällön lasten toiveet huomioon ottaen sekä toteuttaa kerhon ja ohjaa ryhmän toimintaa. Kerhon ideointiin voi pyytää apua järjestöohjaajalta.
- Kerho-ohjaaja hoitaa kerhokertojen esivalmistelut ja materiaalien hankinnan.
- Kerho-ohjaaja huolehtii lasten turvallisuudesta kerhossa. Jokaisessa kerhossa on mm. ensiapulaukku.
- Kerho-ohjaaja huolehtii, että kaikki lapset ovat tasavertaisia ja ketään ei kiusata. Hänen tehtävänä on puuttua asiaan ja tarvittaessa voi ottaa yhteyttä järjestöohjaajaan.
- Ohjaaja siistii kerhotilan yhdessä lasten kanssa kerhon loputtua sekä huolehtii ikkunat kiinni ja ovet lukkoon.
- Järjestö huolehtii tilojen vuokrauksen ja varauksen.
- Tiedottaminen ja tieto menevät vanhemmille järjestöohjaajan kautta. Jäsenkirje postitetaan Kotkatoimistolta.

Kerholaisten tietojen käsittely:

- Kerhonohjaaja vastaanottaa ilmoittautumiset yhdessä järjestöohjaajan kanssa.
- Ohjaaja kerää osallistujien yhteystiedot sille varatulle lomakkeelle.
- Ohjaaja kirjaa kerhokerrat ja osallistujamäärät yhdistyksen tilastolomakkeelle sekä toimittaa tiedot järjestöohjaajalle.
- Kerhonohjaajat ovat vaitiolo-velvollisia kerholaisten ja perheiden asioista.

Nuorten Kotkien jäsenyys:

- Ensimmäisellä kerralla kerho-ohjaaja jakaa kerhotiedotteen ja liittymiskaavakkeen lapsille tai heidän vanhemmilleen. Palautetut liittymiskaavakkeet annetaan

järjestöohjaajalle. Muistathan merkitä niistä tärkeät tiedot itsellesi ylös kuten vanhempien yhteystiedot ja lasten allergiat.

- Nuorten Kotkien jäsenmaksu eli kerhomaksu on 10€/vuosi, se kattaa kevät- ja syyslukukauden. Samalla jäsenmaksulla voi osallistua useamman kerhon toimintaan. Jäsenmaksu sisältää kerhotarvikkeet, vakuutuksen, jäsenkirjeen ja Kotkaviesti -lehden. Järjestöohjaajalta voit myös tarkistaa, että ketkä ovat maksaneet kerhomaksun.
- Kerho-ohjaajien ja vertaisohjaajien jäsenmaksun maksaa yhdistys.

5. KERHOKERRAN SUUNNITTELU

Kerhokerta voi noudattaa seuraavaa järjestystä:

Valmistelu: Aloita kerhotapaamisen suunnittelu hyvissä ajoin. Aloittelevalla kerho-ohjaajalla suunnitteluun kuluu enemmän aikaa kuin kokeneella, mutta konkarinkin kannattaa tehdä valmistelut edellisiltä aiemmin. Tällöin ehdit hankkia materiaalit ja tehdä esimerkiksi askartelun mallikappaleen. Kun kerho-ohjelma on vaihteleva, silloin siinä säilyy into ja mielenkiinto kaikilla. Suunnittele yhdessä kerholaisten kanssa sellaisia juttuja, joista itsekin olet innostunut ja kiinnostunut. Aito innostunut välittyy ja tarttuu kerholaisiin. Suunnittele useampi kerhokerta eteenpäin ja ota huomioon lapsilta tulleet toiveet mahdollisuuksien mukaan.

Aloitus: Ole hyvissä ajoin paikalla ennen kerhon alkamista. Kun kerholaiset saapuvat kerhotilaan, ole ottamassa heitä vastaan iloisella tervehdyksellä ja tervetuloivotuksella. Osa kerholaisista tulee todennäköisesti jo ennen kuin kerho virallisesti alkaa, sinulla on hyvä tilaisuus tutustua kerholaisiin tarkemmin ja kysellä kuulumisia. Kun kerho virallisesti alkaa, merkitse läsnäolijat kerhon osallistujia listaan ja toivota kaikki vielä tervetulleiksi. Kerro tässä vaiheessa kerhotapaamisen koko ohjelma, silloin kerholaiset tietävät mitä seuraavaksi on odotettavissa. Kerro lapsille, että kerhossa on samat säännöt kuin koulussa. Kerhoon voi myös laatia omat yhteiset säännöt yhdessä kerholaisten kanssa, jolloin he sitoutuvat paremmin noudattamaan niitä.

Leikit: Leikin tarkoitus on tuottaa iloa ja mielihyvää leikkijälle. Hyvä leikki on turvallinen, se opettaa toimimaan yhdessä ja se poistaa ylimääräistä energiaa hyväksyttävällä tavalla. Opettele itse leikit, että voit ohjata niitä. Varmista aina ennen leikin alkua, että säännöt on ymmärretty.

Ensimmäisillä kerroilla on hyvä olla tutustumis-, vuorovaikutus- tai nimileikkejä. Ohjaajalla olisi hyvä olla leikeistä lista ”takataskussa”. Leikit voivat olla tilanteeseen tai teemaan sopivia. Jos kerhossa on kovin villiä menoa, kannattaa myös miettiä, voisiko suunnitelmasta joustaa ja lähteä ulos leikkimään ulkoleikkejä. Voitte lopettaa johonkin rauhoittumisleikkiin tilanteen mukaan.

Uuden oppiminen: Suunnittele joka kerhokerralle jotain uutta opittavaa. Joskus se voi olla leipomista, askartelua tai piirtämistä. Seuraavalla kerralla voitte pitää kansainvälisyys-, retkeily- tai liikunta-aiheisen kerhon. Kerhon aikana ohjaajan tärkein tehtävä on olla ohjaamassa lapsia. Sinun tulee olla koko ajan saavutettavissa ja auttaa jokaista tarvittaessa. Hankalia tilanteita tulee, se kuuluu elämään. Pysy silloin itse rauhallisena. Ohjaaja pyrkii selvittämään ja kuuntelemaan kaikkia osapuolia ja on tarvittaessa yhteydessä kerholaisen kotiin ja järjestöohjaajaan.

Siivous: Kerhotilan pitäisi aina jäädä ainakin yhtä hyvään kuntoon kuin se oli kerhon aloittaessa. Siivotkaa yhdessä kerhotila, se auttaa myös lapsia vastuulliseen toimintaan.

Lopetus: Kerhon lopetus on yhtä tärkeä kuin aloituskin. Rauhoita toiminta. Jutelkaa onnistumisista ja epäonnistumisista. Muistuta kerholaisia seuraavasta kerhokerrasta. Tavoitteena on, että kaikilla on hyvä mieli kerhon loppuessa ja he saapuvat seuraavaankin kerhoon. Kun kerholaiset ovat lähdessä kotiin, muistuta lapsia, että he ottavat kaikki tavaransa mukaan (esim. kännykät ja kotiavaimet). Kerää unohtuneet tavarat talteen. Muista lopuksi sammuttaa valot ja lukita ovet, varmista myös, että liedet ja uunit ovat pois päältä. Sinun on myös syytä varmistaa, että kaikki kerholaiset pääsevät lähtemään turvallisesti kotimatalle. Mikäli joku lapsista kulkee kerhomatkat yhdessä vanhempiansa kanssa, niin odota kerholaisen kanssa, että vanhemmat saapuvat. Ohjaaja lähtee siis paikalta viimeisenä.

6. KERHOTARVIKKEIDEN HANKINNAT

Mikäli tarvikkeita ei löydy toimistolta, ne voi myös itse ostaa tai pyytää hyvissä ajoin järjestöohjaajaa hankkimaan tarvikkeet. Isot hankinnat on sovittava etukäteen järjestöohjaajan kanssa. Järjestö kustantaa kerhotarvikkeet. Kerho-ohjaaja hommaa tarvikkeet kerhoon. Muista säilyttää kuitti tarvikkeista ja toimittaa se järjestöohjaajalle, niin saat rahat takaisin tilillesi.

7. KERHOPALKKIO JA MATKAKORVAUS

18- vuotta täyttäneelle ohjaajalle maksetaan 10€ kerhopalkkio/ kerhokerta ja alle 18-vuotiaalle 5 € kerhopalkkio/ kerhokerta. Tarvittaessa maksetaan matkakorvaus linja-auto taksan mukaan. Niiden maksamista varten järjestöohjaaja tarvitsee kuluvan vuoden verokortin ja pankkitilinumerosi, jotka kannattaa viedä tai postittaa järjestöohjaajalle heti kerhokauden alussa.

Kun ilmoitat kuukauden 8:een päivään mennessä kerhokertasi ja matkakorvauksesi järjestöohjaajalle, niin saat palkkion kuukauden 15. päivänä tilillesi. Sinulle voidaan maksaa kerhopalkkio ja matkakorvaukset, joka kuukausi, joka toinen kuukausi tai lukukauden lopussa, ihan niin kuin sinä haluat.

8. VAKUUTUKSET

Jokainen Nuorten Kotkien jäsen on vakuutettu kaikissa Kotkien tapahtumissa. Vakuutus on solmittu Keskinäinen Vakuutusyhtiö Turvan kanssa. Vakuutus sisältää sekä tapaturmavakuutuksen ilman omavastuuta että matkustajavakuutuksen ja matkatavaravakuutuksen omavastuulla.

Vahingon sattuessa tulosta Turvan sivuilla www.turva.fi tulostettava vahinkoilmoitus. Täytä vahinkoilmoitus ja lähetä se liitteineen (lääkärintodistus sairaudesta, matkalaskut, osallistumislaskut etc.) Nuorten Kotkien keskusliittoon. Sieltä vahinkoilmoitus toimitetaan vakuutusyhtiölle.

Jos joudut perumaan osallistumisesi tapahtumaan sairastumisen vuoksi, huomiothan että vakuutusyhtiö maksaa kulut vain lääkärintodistusta vastaan.